

Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI  
MATURANTOV Z GEOGRAFIE  
ÚROVEŇ B**

Bratislava 2004

# ÚVOD

Geografia ako učebný predmet učí žiakov orientovať sa v súčasnom svete, učí ich pýtať sa a odpovedať na javy, ktoré sa stali na zemskom povrchu, kde sa stali, prečo sa stali, ako súvisia s inými dejmi. Ľudia potrebujú mať informácie o prírodnom prostredí sveta a miestach, na ktorých žijú. Geografia má veľa spôsobov, ako môže riešiť problémy, na ktoré ľudia hľadajú odpoveď.

Učebný predmet geografia je integrujúcim predmetom, ktorý spája fyzické a humánne dimenzie sveta do štúdia prostredia, miest a obyvateľstva. Predmetom štúdia geografie je zemský povrch a procesy na ňom prebiehajúce, vzťahy medzi ľuďmi a krajinou.

Cieľom geografie ako učebného predmetu je uvedomiť si vzájomnú prepojenosť jednotlivých zložiek krajiny s človekom a pochopiť, že narušenie jednej zložky krajiny ohrozí existenciu života na Zemi. Porozumenie svetu, jeho prostrediu a ekonomike bude vysokou úrovňou kompetencie v geografii, pretože geografia myslí priestorovo v lokalizovaní, v mierke, v pohybe, vo vzorčákach, zbiera informácie, vyhodnocuje ich a odpovedá na otázky. Ľudia potrebujú mať vedomosti z geografie, ktorá učí rozumieť priestorovému obsahu miest, ľudí v prostredí na Zemi.

Geografia neoboznamuje žiakov s izolovanými faktami, ale učí porozumieť vzťahom. Geograficky informovaní ľudia majú:

**1. Správne interpretovať získané poznatky o fyzických a humánných charakteristických čr-  
tách miest, a používať vedomosti na definovanie a študovanie regiónov a ich zmien.**

Cieľom je osvojovanie poznatkov (faktických, koncepčných, procedurálnych), rozvíjanie poznávacích schopností, aplikovanie koncepčných a procedurálnych poznatkov.

**2. Získavať informácie z geografických zdrojov (mapy, diagramy, grafy, letecké fotografie a pod.), analyzovať a hodnotiť ich. Zároveň vedieť získané poznatky interpretovať formou geografických znázornení (máp, diagramov...).**

Cieľom je vedieť používať mapy a ďalšie geografické nástroje, podávať informácie o javoch. Význam práce s mapou je v tom, že mnoho informácií môže byť prezentovaných v mape. Mapy môžu ukázať lokalizáciu krajín, sídiel, rozmiestnenie prírodných zdrojov a populácie, podnebné a dopravné siete. Mapy a glóbusy sú primárnymi nástrojmi geografie. Sú zdrojom informácií o svete v minulosti a v súčasnosti. Schopnosť pracovať s mapou je základnou zručnosťou geografie.

**3. Vedieť vysvetliť javy prebiehajúce v prírode geografickými poznatkami.**

Veľmi dôležité je, aby geograficky vzdelaní ľudia vedeli vysvetliť a hodnotiť deje, ktoré sa prejavujú v prírode, napríklad sopečná činnosť, zemetrasenie, zmena počasia pri prechode atmosférického frontu, vznik monzúnov a pod.

**4. Chápať vplyv človeka na prírodu, ovplyvňovanie človeka prírodou, pričiniť sa o zachovanie trvalo udržateľného rozvoja.**

Ľudia tvoria regióny, preto dôležitým cieľom geografie je naučiť, prečo sa regióny menia, ako kultúra a technológia vplýva na zmenu miest a regiónov, ako treba zhodnotiť vplyv človeka na prírodu, napríklad lokalizovanie priemyselného závodu do kotliny, vznik ozónovej diery, kľčovanie pralesov.

**5. Vedieť komunikovať s ľuďmi na celom svete, vážiť si kultúru a tradície jednotlivých skupín obyvateľstva, zároveň si zachovávať vlastnú identitu.**

Cieľom je, aby geograficky informovaní ľudia vedeli analyzovať priestorovú organizáciu ľudstva, vedeli ako aplikovať priestorové informácie na vysvetlenie priestorových štruktúr. Porozumenie kultúram je veľmi dôležitou kompetenciou. V podcieľoch rozvoja schopnosti vzájomného porozumenia si medzi osobami a skupinami vyzdvihujeme najmä rozvoj sociálnej inteligencie, schopnosti empatie, súcitu, tolerancie k inakosti, rešpektu práva slobôd a iných interpersonálnych schopností.

## 6. Vedieť aplikovať získané poznatky v bežnom živote.

Dôležité je naučiť sa, na základe získaných poznatkov, správne a cieľavedome zdokonaľovať geografické prostredie v miestnej krajine

# CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI

Obsah, rozsah a hĺbku jednotlivých častí maturitnej skúšky z geografie určujú **cieľové požiadavky**, ktoré vychádzajú z platných učebných osnov.

Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti, uvádzané v tomto materiáli, sú spracované pre externú aj internú časť maturitnej skúšky z geografie.

**Všeobecné cieľové požiadavky** majú ucelený a nadpredmetový charakter, majú dlhodobú platnosť pri praktickom použití, smerujú k zvýšeniu adaptability človeka v meniacom sa prostredí, rozvíjajú schopnosť komunikovať, schopnosť riešiť problémy, rozvíjajú kreativitu, flexibilitu, schopnosť racionálne využívať informačné zdroje, spracovať informácie, aplikovať základné štatistické techniky, s porozumením čítať text a získavať z neho informácie, prevádzať neverbálne informácie na verbálne a naopak, vytvárať myšlienkové schémy a projektovať prácu.

**Špecifické cieľové požiadavky, ktoré sa rozvíjajú geografickým vzdelávaním** zvyšujú schopnosť pracovať s mapou, schopnosť orientovať sa v teréne, schopnosť správne geograficky sa vyjadrovať, schopnosť využívať geografické informačné zdroje (kartogramy, kartodiagramy, profily územia, klimadiagramy, vekové pyramídy a i.).

Cieľové požiadavky na maturitnú skúšku priamo nadväzujú na **vzdelávací štandard s exemplifikačnými úlohami z geografie pre gymnázium so štvorročným štúdiom**.

Cieľové požiadavky na maturitnú skúšku z geografie obsahujú **sedem tematických celkov učiva**. V každom tematickom celku je upresnený **obsah a požiadavky na vedomosti a zručnosti študentov**.

Keďže sa maturitná skúška vzťahuje na učivo celého gymnaziálneho štúdia, preto majú cieľové požiadavky **syntetický charakter** a nemusia sa vždy kryť s obsahom príslušného tematického celku učebných osnov.

Obsahovú časť cieľových požiadaviek tvoria pojmy, fakty a vzťahy vybrané z obsahu geografického vzdelávania, o ktorom predpokladáme, že by ho mali maturanti ovládať. Pri stanovení geografického obsahu sa brali do úvahy ciele geografického vzdelávania, ako aj ciele učebného predmetu s ohľadom na ciele spoločnosti a ciele žiakov.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti študentov sú sformulované ako operacionalizované ciele, ktoré konkrétne vyjadrujú, na akej úrovni má študent poznatky ovládať. Zároveň sú orientované na vyššie myšlienkové operácie, hlavne na analýzu, syntézu a hodnotenie javov. Formulácia operacionalizovaných cieľov vychádza z Bloomovej a Niemiarkovej taxonómie.

Samotné **požiadavky** neslúžia na zisťovanie a kontrolu vedomostí a zručností žiakov. Tvoria len **základ formulácie zadání (úloh)** pre internú časť maturitnej skúšky.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti konkrétne vymedzujú, **ktoré vedomosti a zručnosti majú žiaci počas štúdia získať a vedieť preukázať**.

Súčasťou požiadaviek na vedomosti a zručnosti sú ukážky **exemplifikačných úloh**, ktoré spresňujú hĺbku a šírku požiadaviek na vedomosti a zručnosti, ktoré uvádzajú príklady, ako majú žiaci ovládať uvedené požiadavky. Úlohy sú formulované tak, aby reprezentovali celú šírku geografických schopností. Sú medzi nimi:

- **úlohy na interpretáciu získaných poznatkov**,  
*Príklad:* Vymenujte základné typy vzduchových hmôt a charakterizujte ich vlastnosti.
- **úlohy na porozumenie (a vysvetlenie) javov a vzťahov medzi geografickými pojmami, javmi**,  
*Príklad:* Vysvetlite, ako na atmosférickom fronte vznikne cyklóna.
- **úlohy na porozumenie vzájomného vzťahu medzi krajinou a človekom**,
- **úlohy na rozvoj schopností riešiť problémy**,
- **úlohy na schopnosť s porozumením čítať text a získavať z neho informácie**,

- **úlohy na schopnosť porozumieť kultúram,**
- **úlohy na prácu s mapou,**  
*Priklad:* Porovnajte (pomocou mapy) vybrané povrchové celky a zhodnoťte ich vplyv na rozmiestnenie hlavných trás dopravy.
- **úlohy na tvorbu máp, diagramov, kartogramov a i.,**  
*Priklad:* Vytvorte diagram tovarovej štruktúry zahraničného obchodu Slovenska v roku 2002 (pomocou štatistických údajov).
- **experimentálne úlohy, podklady z terénu,**  
*Priklad:* Podľa podkladov predpovedí počasia uveďte, či ho ovplyvňovalo anticyklonálne alebo cyklonálne prúdenie.
- **úlohy s využitím formalizácie väzieb (matematika, fyzika a i.),**  
*Priklad:* Vypočítajte rozdiel miestnych časov dvoch miest, ak rozdiel ich geografickej dĺžky je 20°.
- **úlohy na získavanie informácií zo zdrojov,**  
*Priklad:* Z tabuliek zistite päť najväčších námorných prístavov podľa objemu prepraveného tovaru.
- **úlohy na slovné vyjadrovanie,**  
*Priklad:* Opíšte osídľovanie Austrálie Európanmi, uveďte aké problémy s tým súviseli a aký je vzťah medzi pôvodným obyvateľstvom a prisťahovalcami.
- **úlohy na využitie informácií v praktickom živote.**  
*Priklad:* Zhodnoťte možnosti rozvoja jednotlivých druhov cestovného ruchu v miestnej oblasti.

## TEMATICKÉ OKRUHY CIEĽOVÝCH POŽIADAVIEK

Tematické okruhy cieľových požiadaviek pokrývajú učivo geografie všetkých ročníkov na gymnáziách. Zároveň slúžia na rýchlejšiu orientáciu v cieľových požiadavkách pre externú, ale aj internú časť maturitnej skúšky.

1. Význam geografie pre ľudskú spoločnosť
2. Planéta Zem a jej zobrazovanie
3. Fyzická geografia
4. Humánna geografia
5. Regionálna geografia sveta (Európa, Ázia, Afrika, Amerika, Austrália a Oceánia, polárne oblasti, Svetový oceán)
6. Geografia Slovenskej republiky
7. Geoekológia a environmentalistika

## CIEĽOVÉ POŽIADAVKY ŠPECIFIKOVANÉ PRE JEDNOTLIVÉ TÉMY A PODTÉMY

### 1. Význam geografie pre ľudskú spoločnosť

#### Obsah

Pojem geografia, objekt geografie, predmet geografie, krajinná sféra, krajina, fyzickogeografická a socioekonomická sféra, vývoj geografie v čase, význam geografie pre ľudskú spoločnosť v minulosti, súčasnosti a budúcnosti.

## Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 1.1 Vysvetliť pojem geografia, geografia v minulosti a v súčasnosti.
  - Vysvetlite, prečo má vedný odbor názov geografia, a aký objekt a predmet geografia skúma.
- 1.2 Vysvetliť, aký význam má geografia pre človeka v praxi, ako je používaná na interpretovanie minulosti, súčasnosti a plánovanie budúcnosti.
  - Vysvetlite v čom spočíva význam geografie pre človeka v súčasnosti a aký význam bude mať v budúcnosti.
  - Vysvetlite kde sa konkrétne uplatňujú poznatky a zručnosti získané z geografie.

## 2. Planéta Zem a jej zobrazovanie

### Obsah

Zem vo vesmíre, vesmír, galaxia, slnečná sústava, planéty, mesiace, tvar Zeme, veľkosť Zeme, postavenie Zeme v slnečnej sústave, pohyby Zeme a ich dôsledky, modely Zeme, glóbus, mapa, rotácia Zeme, čas rotácie, slnečný deň, uhlová rýchlosť rotácie, časové pásma, pásmový čas, miestny čas, obeh Zeme okolo Slnka a jeho dôsledky, tvar dráhy obehu Zeme, skutočné pohyby Zeme a zdanlivé pohyby Slnka, uhol zemskej osi k rovine obehu, charakteristika Mesiaca (veľkosť, vzdialenosť, pohyby, fázy), vplyv Mesiaca na Zem (príliv, odliv, význam slapových javov), kartografia, mapa, proces tvorby máp, mierka mapy, druhy máp podľa mierky, význam mapy pre človeka, kartografické zobrazenia, obsah mapy (topografický, tematický), legenda, geografická poloha miesta na Zemi.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 2.1 Vysvetliť pojmy vesmír, galaxia, slnečná sústava, planéty, mesiace.
  - Uveďte rozdiely medzi jednotlivými pojmami vesmír – galaxia – slnečná sústava – planéty – mesiace.
- 2.2 Určiť postavenie Zeme v slnečnej sústave.
  - Podľa nákresov určte polohu Zeme v slnečnej sústave.
  - Zakreslite do schémy slnečnej sústavy postavenie Zeme medzi ostatnými objektmi slnečnej sústavy, v akej polohe je voči Slnku a voči ostatným planétam.
- 2.3 Opísať a graficky znázorniť tvar Zeme.
  - Opíšte glóbus ako model Zeme.
- 2.4 Analyzovať a klasifikovať dôsledky tvaru Zeme na podnebie, pôdu, rastlinstvo a ich priestorové usporiadanie.
  - Opíšte ako vplyva guľovitý tvar Zeme na zmenu prílevu tepla a svetla. Zakreslite situáciu na schéme, vyvodte všeobecné závery.
  - Na konkrétnych príkladoch určte súvislosti medzi rozdielnym prílevom tepla, svetla a usporiadaním podnebia, rastlinstva, pôd (množstvo slnečného žiarenia dopadajúceho na rovník a na póly).
- 2.5 Poznať smer a čas rotácie Zeme, vymenovať a vysvetliť dôsledky rotácie Zeme na zmenu denného rytmu procesov v krajine.
  - Vymenujte pohyby Zeme, opíšte ich a vysvetlite aké dôsledky majú pohyby Zeme na procesy v krajine, uveďte príklady z praxe.
- 2.6 Vysvetliť súvislosť medzi uhlovou rýchlosťou rotácie Zeme a časovými pásmami.
  - Vysvetlite rozdiel medzi pásmovým časom a miestnym časom. Zdôvodnite zavedenie pásmového času a jeho význam pre spoločnosť.
  - Vypočítajte rozdiely v miestnych časoch jednotlivých miest na zemi, odôvodnite výpočty.
- 2.7 Charakterizovať hlavné prvky obehu Zeme okolo Slnka.
  - Schematicky znázornite obeh Zeme okolo Slnka, jeho jednotlivé časti a princípy obehu.
- 2.8 Vysvetliť pojmy príslnie, odslnie, porovnať rýchlosť obehu v príslní a odslní.
  - Vysvetlite pojmy príslnie, odslnie, zakreslite schematicky polohu Zeme v príslní a odslní.

- 2.9 Poznať dátumy rovnodennosti, slnovratov.
- Vymenujte dátumy rovnodennosti, letného a zimného slnovratu, schematicky zakreslite zmenu výšky Slnka nad obzorom.
- 2.10 Aplikovať poznatky o dôsledkoch obehu Zeme okolo Slnka v praxi.
- Vysvetlite, ako sa v lete mení dĺžka dňa v závislosti od geografickej šírky.
  - Posúďte, aké dôsledky má tento jav pre poľnohospodárstvo.
- 2.11 Analyzovať a zhodnotiť dôsledky nerovnomernej rýchlosti obehu Zeme okolo Slnka.
- Vysvetlite, prečo je leto na severnej pologuli dlhšie a chladnejšie ako leto na južnej pologuli.
- 2.12 Zdôvodniť dôsledky sklonu zemskej osi k rovine obehu.
- Vysvetlite, aké dôsledky má sklon zemskej osi k rovine obehu na procesy prebiehajúce v krajine.
- 2.13 Opísať postavenie Mesiaca v slnečnej sústave.
- Opíšte a schematicky zakreslite polohu Mesiaca v slnečnej sústave.
- 2.14 Opísať pohyby Mesiaca a vznik jednotlivých fáz Mesiaca.
- Opíšte pohyby Mesiaca.
  - Zakreslite do schémy Slnko – Zem – Mesiac v rôznych polohách a vysvetlite ako tieto vzájomné polohy určujú mesačné fázy.
- 2.15 Vysvetliť príčiny vzniku slapových javov, čo je ich príčinou, ako sa prejavujú na tvare zemského povrchu
- Opíšte vznik a priebeh prílivu a odlivu, ako ovplyvňujú zemský povrch. Posúďte ich význam pre život človeka.
  - Zhodnoťte možnosti využitia prílivu v hospodárstve.
  - Uveďte, kedy vzniká skočný príliv a kedy hluchý príliv.
- 2.16 Zhodnotiť úlohu kartografie pre človeka v praxi.
- Vysvetlite úlohu kartografie v praktickom živote.
- 2.17 Vysvetliť pojem mapa, vyhodnotiť obsah (čítať) mapy, porovnať rôzne druhy máp.
- Porovnajte rôzne druhy máp podľa zobrazení.
  - Uveďte príklady využitia máp v praktickom živote.
  - Analyzujte rôzne tematické mapy, vyhodnocujte ich.
- 2.18 Používať mapy a rôzne geografické metódy na získavanie informácií o Zemi, vedieť sa orientovať na mape.
- Vysvetlite na aké praktické účely sa používajú mapy (uveďte konkrétne príklady).
  - Vysvetlite význam geografických súradníc v praxi.
  - Určte polohu ľubovoľných miest na mape.
  - Vypočítajte vzdialenosti medzi miestami na mape podľa mierky mapy.

### 3. Fyzická geografia

#### 3.1 Atmosféra

##### Obsah

Atmosféra, meteorológia, význam atmosféry, zloženie a členenie atmosféry, počasie, meteorologické prvky, meteorologické javy, klíma, klimatotvorné činitele a ich význam v praxi, makroklíma, mikroklíma, rozloženie teploty a zrážok na Zemi, teplotné pásma, tepelná rovnováha, činitele vplývajúce na rozloženie zrážok, zrážkové pásma, prúdenie vzduchu, vietor, všeobecná cirkulácia ovzdušia, Coriolisova sila, monzúny, pasáty, západné a východné vetry, miestne vetry, inverzia teploty, možnosť aplikácie všeobecných poznatkov o pohybe vzduchu na malom území, vzduchové hmoty, atmosferické fronty (arktický, polárny, tropický), mimotropické tlakové útvary, cyklóny, tlakové útvary na polárnom fronte, tropické tlakové útvary, tropické cyklóny, stacionárne cyklóny, znaky oceánskeho a kontinentálneho podnebia, hlavné klimatické pásma (podľa Alisova), ekvato-

riálne, subekvatoriálne, subtropické, pásmo miernych širok, subarktické, arktické), topoklíma, miestne vetry, inverzia teploty, klimatické diagramy a práca s nimi, znečistenie ovzdušia, význam ozónovej vrstvy.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 3.1.1 Rozlíšiť základné vrstvy atmosféry a opísať ich špecifické vlastnosti (teplota, tlak, koncentrácia ozónu a i.).
  - Porovnajte jednotlivé vrstvy atmosféry podľa základných charakteristík.
- 3.1.2 Porovnať pojmy počasie, podnebie (klíma), vymenovať a charakterizovať základné meteorologické prvky.
  - Vysvetlite rozdiel medzi pojmami podnebie a počasie.
- 3.1.3 Vymenovať a opísať klimatotvorné činitele. Charakterizovať ich vo vzťahu k makroklíme a mikroklíme.
  - Opíšte klimatotvorné činitele a uveďte konkrétne príklady ich vplyvu na podnebie.
  - Klasifikujte klimatotvorné činitele podľa toho, či ovplyvňujú podnebie na veľkej ploche (makroklíma) alebo na malej ploche (mikroklíma).
- 3.1.4 Vysvetliť proces výmeny tepla a zhodnotiť dôležitosť tepelnej rovnováhy.
  - Opíšte proces výmeny tepla medzi atmosférou a zemským povrchom. Zhodnoťte význam tepelnej rovnováhy.
  - Uveďte možnosti narušenia tepelnej rovnováhy a posúďte ich následky pre ľudstvo a existenciu života na Zemi.
- 3.1.5 Vysvetliť nerovnomerné rozloženie zrážok na Zemi, rozlíšiť oblasti s väčším a menším množstvom zrážok (zrážkové pásma) a určiť ich príčiny.
  - Opíšte a zdôvodnite nerovnomerné rozloženie zrážok na Zemi (oblasť rovníka, oblasť obratníkov, oblasť mierneho pásma, polárne oblasti).
- 3.1.6 Vysvetliť príčinu pohybu vzduchu a zhodnotiť súvislosť medzi teplotou a tlakom na určitom území.
  - Určte bezprostrednú príčinu pohybu vzduchu a čo ho ovplyvňuje, uveďte konkrétne príklady.
- 3.1.7 Vysvetliť všeobecnú cirkuláciu ovzdušia a charakterizovať jej prvky.
  - Zakreslite schematicky všeobecnú cirkuláciu ovzdušia, vysvetlite jej vznik a dôsledky.
  - Vyhodnoťte príčiny narúšania planetárnej cirkulácie ovzdušia.
- 3.1.8 Zdôvodniť prúdenie pasátov, západných a východných vetrov na severnej a južnej pologuli.
  - Opíšte prúdenie stálych vetrov a ich význam pre ľudí a hospodárstvo.
- 3.1.9 Opísať monzúnovú cirkuláciu ako konkrétny príklad súvislosti teploty a tlaku vzduchu nad oceánom a pevninou.
  - Vysvetlite vznik monzúnov, uveďte v ktorých oblastiach sa prejavujú a ako ovplyvňujú hospodárstvo určitej oblasti.
- 3.1.10 Vymenovať a ukázať na mape oblasti (základných) vzduchových hmôt a atmosférických frontov.
  - Uveďte názvy hlavných vzduchových hmôt a atmosférických frontov a opíšte akým spôsobom ovplyvňujú počasie v Európe.
- 3.1.11 Objasniť vznik cyklóny a podľa schémy znázorniť smer pohybu vzduchu v cyklóne a anti-cyklóne na severnej a južnej pologuli.
  - Zakreslite vznik cyklóny a anticyklóny, porovnajte smery prúdenia vzduchu. Podľa nákresu vysvetlite.
- 3.1.12 Vysvetliť vplyv putujúcich cyklón a anticyklón na zmenu počasia v Európe, zhodnotiť charakter počasia pri prechode teplého a studeného frontu.
  - Podľa podkladov predpovedí počasia uveďte, či počasie konkrétneho dňa ovplyvňovalo anticyklónálne alebo cyklónálne počasie.
  - Zdôvodnite, prečo prevláda pod vplyvom anticyklón jasné a suché počasie a pod vplyvom cyklón oblačné so zrážkami.

- 3.1.13 Vysvetliť vznik klimatických pásiem na Zemi a určiť na mape oblasti jednotlivých pásiem.
- Zdôvodnite príčiny vzniku klimatických pásiem.
  - Porovnajte jednotlivé klimatické pásma podľa teploty a množstva zrážok (aj podmienok pre život).
- 3.1.14 Charakterizovať klimatické diagramy a vedieť ich analyzovať.
- Charakterizujte jednotlivé klimatické pásma podľa klimatických diagramov.
- 3.1.15 Uviesť príklady znečistenia ovzdušia a jeho dôsledky
- Uvedte konkrétne príklady znečistenia ovzdušia v rôznych častiach sveta s konkrétnymi dôsledkami

## 3.2 Litosféra a georeliéf

### Obsah

Litosféra, zloženie zemského telesa, stavba a vlastnosti zemskej kôry, rozdelenie litosféry (pevninská, oceánska), horniny tvoriace litosféru, astenosféra, litosférické dosky a ich pohyb, dôsledky ich pohybov, vnútorné procesy, vznik pohorí, vulkanizmus, zemetrasenie, vrásové poruchy, príkrovy, planetárne členenie litosféry, stabilné časti pevnín, štíty, platformy, mobilné orogénne zóny, jednotky oceánskeho dna, tvárnosť zemského povrchu, pôsobenie geomorfologických činiteľov (vodou, mrazom podmienené, gravitačné, kozmogénne, biogénne, antropogénne procesy), typy georeliéfu.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 3.2.1 Opísať stavbu Zeme. Porovnať a komplexne charakterizovať jednotlivé časti zemského telesa. Vysvetliť pojem litosféra a astenosféra.
- Vysvetlite pojmy litosféra, astenosféra, akými sú časťami zemského telesa a porovnajte ich s ostatnými časťami zemského telesa.
- 3.2.2 Vysvetliť pojem litosférická doska. Graficky znázorniť a objasniť mechanizmus pohybov litosférických dosiek.
- Opíšte procesy, ktoré prebiehajú vnútri Zeme a ovplyvňujú pohyb litosférických dosiek.
- 3.2.3 Klasifikovať a konkretizovať dôsledky pohybov litosférických dosiek a určiť podľa mapy príklady pevninských a oceánskych riftov, oceánskych priekop, sopečných ostrovných oblúkov a pásmových pohorí.
- Opíšte jednotlivé pohyby litosférických dosiek, uvedte konkrétne príklady.
  - Vysvetlite, na akých miestach môžu vzniknúť zlomy. Uvedte príklady zemetrasných zlomov a hrozieb, ktoré znamenajú pre tamojšie obyvateľstvo. Uvedte konkrétne príklady podľa mapy.
  - Vysvetlite ako vznikajú sopečné oblasti, oceánske priekopy, pásmové pohoria.
- 3.2.4 Opísať vznik pohorí, poznať rôzne mechanizmy vzniku pohorí.
- Určte podľa mapy oblasti rôznych foriem georeliéfu a vysvetlite ich vznik.
- 3.2.5 Vysvetliť vznik magmatizmu a vulkanizmu.
- Uvedte a znázornite na schéme podmienky vzniku sopečnej činnosti.
  - Podľa mapy lokalizujte najrozsiahlejšie oblasti vulkanizmu. Zdôvodnite lokalizáciu oblastí na Zemi.
- 3.2.6 Vymenovať a charakterizovať vonkajšie (exogénne) procesy, ktoré formujú reliéf.
- Opíšte princípy pôsobenia exogénnych činiteľov na reliéf.
  - Porovnajte konkrétne príklady tvarov reliéfu v rôznych podnebných oblastiach a vysvetlite, ktoré exogénne činitele ich najviac tvarovali.
- 3.2.7 Vysvetliť vzťah medzi endogénnymi a exogénnymi procesmi.
- Opíšte vznik rôznych foriem reliéfu, ktoré vznikli v dôsledku endogénnych a exogénnych procesov, uvedte vzájomné pôsobenie síl na tvar zemského povrchu.



### 3.3 Hydrosféra

#### Obsah

Hydrosféra, voda na Zemi a jej zásoby, svetový oceán a jeho časti, moria, teplota a salinita, dynamika morskej vody (kozmicke vplyvy, fyzikálnomechanické a geodynamické vplyvy), voda súše, povrchové toky, hydrografická sieť, povodie, rozvodie, úmorie, hustota a tvar riečnej siete, vodný stav, prietok, režim odtoku, jazerá, vodné nádrže, ľadovce a stála snehová pokrývka, podpo- vrchová voda, význam vody pre človeka, problémy v oblastiach s nedostatočnými zásobami vody, príklady riešenia problémov spojených s nedostatkom vody, znehodnocovanie vody.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 3.3.1 Definovať pojem hydrosféra, určiť prvky patriace do hydrosféry.
  - Posúďte význam prielivov a prieplyvov (Gibraltársky prieliv, Bospor, Dardanely, Panam- ský prieplyv) pre hospodárstvo.
- 3.3.2 Vysvetliť pojmy svetový oceán, oceán, moria, uviesť príklady morí podľa polohy k oceánu a pevnine.
  - Vysvetlite rozdiely medzi jednotlivými pojmi, uveďte konkrétne príklady na mape.
- 3.3.3 Posúdiť význam svetového oceána pri udržiavaní tepelnej rovnováhy a obehu vody na Zemi.
  - Opíšte spôsob udržiavania tepelnej rovnováhy a obehu vody vo fyzickogeografickej sfé- re.
- 3.3.4 Rozlíšiť základné pohyby morskej vody, charakterizovať príčiny ich vzniku, prejavy a dôsledky. Určiť významné morské prúdy a ukázať ich na mape. Porovnať ich pôsobenie na západné a východné pobrežie kontinentov severnej a južnej pologule.
  - Vysvetliť vznik pohybov morskej vody, podľa mapy určiť priebeh morských prúdov.
  - Porovnať pôsobenie morských prúdov na podnebie priľahlých kontinentov.
- 3.3.5 Vymenovať prvky hydrografickej siete, konkretizovať ich na príkladoch z mapy, vysvetliť a ukázať na mape rozdiel medzi povodím, rozvodím a úmorím.
  - Vysvetlite význam pojmov prvkov hydrografickej siete, uveďte príklady na mape.
- 3.3.6 Charakterizovať režim odtoku riek, porovnať vybrané toky podľa režimu odtoku.
  - Porovnajete najvýznamnejšie rieky sveta podľa dĺžky, množstva vody v jednotlivých ob- dobiach a veľkosti povodia.
- 3.3.7 Rozdeliť jazerá na základe vzniku a na mape uviesť ich príklady.
  - Uveďte príklady jazier vo svete a porovnajete ich podľa pôvodu.
- 3.3.8 Zhodnotiť význam a možnosti hospodárskeho využitia vodných nádrží.
  - Posúďte možnosti hospodárskeho využitia riek a vodných nádrží v rôznych oblastiach sveta.
- 3.3.9 Vysvetliť vznik ľadovcov, lokalizovať miesta rozšírenia pevninského a horského ľadovca.
  - Porovnajete vznik pevninského a horského ľadovca, uveďte príklady na svete.
  - Zdôvodnite význam ľadovcov ako zdrojov sladkej vody.
- 3.3.10 Poznať význam podzemnej vody a spôsoby jej využitia na Zemi a Slovensku.
  - Posúďte využitie podzemnej vody na príkladoch v oblasti Sahary, Austrálii a na Sloven- sku.
- 3.3.11 Uviesť príklady oblastí sveta s nedostatkom vody a problémy s tým spojené.
  - Uveďte príklady, ako ovplyvňuje svetový oceán priestorovú diferenciáciu a hustotu za- ľudnenia.
  - Uveďte oblasti sveta s nedostatkom vody a opíšte aké problémy sú spojené s nedostatkom vody.
- 3.3.12 Uviesť príklady znehodnocovania zásob vody na Zemi.
  - Uveďte konkrétne príklady znehodnocovania zásob vody na Zemi.
  - Zhodnotíte možnosti ochrany vody v miestnej krajine.

### **3.4 Pedosféra**

#### **Obsah**

Pedosféra, pôda, pôdotvorné činitele, pôdne horizonty, zloženie pôd, štruktúra a textúra pôdy, reakcia pôdy, humus, úrodnosť pôdy, pôdne druhy, pôdotvorné procesy, pôdne typy, význam pôd pre človeka, ochrana pôdy, problémy spojené s nedostatkom vhodnej pôdy.

#### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 3.4.1 Zhodnotiť najvýznamnejšie pôdotvorné činitele – faktory a mechanizmy ich pôsobenie pri vzniku pôdy.
  - Charakterizujte pôdotvorné činitele (zmeny teploty, množstvo zrážok) a zhodnoťte, ako ovplyvňujú vznik pôdy v rôznych častiach Zeme.
- 3.4.2 Pomocou mapy opísať horizontálne (šírkové) usporiadanie hlavných pôdnych typov na Zemi a jeho väzby na podnebie.
  - Vymenujte a určte podľa mapy jednotlivé typy pôd v rôznych častiach sveta.
- 3.4.3 Vysvetliť význam pôdy pre človeka.
  - Uveďte význam pôdy pre človeka.
- 3.4.4 Zhodnotiť dôsledky znehodnocovania pôdy na celom svete a v miestnej krajine.
  - Uveďte oblasti s nedostatkom vhodnej pôdy pre poľnohospodársku výrobu.
  - Posúďte ochranu pôd v miestnej krajine.

### **3.5 Biosféra**

#### **Obsah**

Biosféra, ekologické činitele, krajinný ekosystém, bioklimatické pásma, vznik bioklimatických pásiem a ich rozloženie na Zemi, rastlinstvo a živočíšstvo oceánov, vertikálne členenie biosféry, význam biosféry pre človeka, ochrana ekosystémov.

#### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 3.5.1 Opísať časť krajinskej sféry vhodnej pre život organizmov.
  - Posúďte, ktorá časť krajinskej sféry je vhodná pre život organizmov.
  - Porovnajzte jednotlivé pásma podľa teploty, vlhkosti, zastúpenia rastlinných a živočíšnych druhov.
  - Uveďte príklady vzťahov organizmov a ostatných zložiek krajiny.
- 3.5.2 Charakterizovať príčiny horizontálneho členenia biosféry a vznik bioklimatických pásiem.
  - Vysvetlite ako súvisí tvar Zeme so vznikom bioklimatických pásiem.
- 3.5.3 Porovnať bioklimatické pásma podľa teploty, množstva zrážok, pôdnych typov, typického rastlinstva a živočíšstva.
  - Porovnajzte hodnoty teploty, množstvo zrážok, pôdne typy, zastúpenie rastlín a živočíchov v bioklimatických pásmach.
- 3.5.4 Vysvetliť vertikálne členenie biosféry a porovnať ho s horizontálnym členením.
  - Vysvetlite prvotnú príčinu členenia biosféry so stúpajúcou nadmorskou výškou.
  - Porovnajzte výškové stupne v rôznych podnebných pásmach a šírkové vegetačné pásma.
- 3.5.5 Vysvetliť význam biosféry pre človeka a dôsledky znehodnocovania biosféry vo svete a v miestnej krajine.
  - Uveďte na konkrétnych príkladoch znehodnocovanie biosféry vo svete ako aj v miestnej krajine, aké to má dôsledky pre človeka v súčasnosti a v budúcnosti.
- 3.5.6 Charakterizovať ekosystém v miestnej krajine.
  - Charakterizujte ekosystém v miestnej krajine a zhodnoťte možnosti jeho ochrany.

## 4. Humánna geografia

### 4.1 Obyvateľstvo

#### Obsah

Počet obyvateľov na Zemi, faktory ovplyvňujúce rast a pokles počtu obyvateľstva, populačná explózia, problémy spojené s populačnou explóziou, rozmiestnenie obyvateľstva, hustota obyvateľstva, predpoklady osídľovania, dynamika obyvateľstva, prirodzený a mechanický pohyb obyvateľstva, demografický cyklus, štruktúra obyvateľstva podľa biologických, ekonomických a kultúrnych znakov.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 4.1.1 Uviesť počet obyvateľov Zeme v súčasnosti a stručne zhodnotiť jeho doterajší vývoj podľa tabuliek.
  - Opíšte vývoj počtu obyvateľov na Zemi, špecifikujte príčiny nárastu a poklesu počtu obyvateľov.
- 4.1.2 Vysvetliť pojmy populačná explózia a klasifikovať problémy s ňou spojené.
  - Charakterizujte oblasti, v ktorých sa v súčasnosti prejavuje populačná explózia. Zhodnoťte jej sprievodné javy.
- 4.1.3 Porovnať oblasti sveta podľa počtu obyvateľov, klasifikovať činitele, ktoré majú vplyv na rozmiestnenie obyvateľstva.
  - Analyzujte mapy rozmiestnenia obyvateľstva na Zemi a porovnajzte zaľudnenie v rôznych častiach sveta.
- 4.1.4 Určiť regióny s najvyšším počtom obyvateľov a lokalizovať ich na mape. Vymenovať aspoň päť štátov s počtom obyvateľov nad 100 miliónov.
  - Porovnajzte oblasti, v ktorých sa nachádzajú štáty s vysokým, resp. nízkym prirodzeným prírastkom.
- 4.1.5 Definovať pojmy natalita, mortalita, prirodzený prírastok a posúdiť činitele, ktoré ich ovplyvňujú.
  - Zhodnoťte vplyv pôrodnosti, úmrtnosti, imigrácie, emigrácie na prírastok a úbytok obyvateľstva v rôznych častiach sveta podľa tabuliek, grafov.
  - Vypočítajte hodnoty prirodzeného prírastku podľa hodnôt natality a mortality rôznych štátov.
- 4.1.6 Charakterizovať kritéria, na základe ktorých sa určuje štruktúra obyvateľstva.
  - Rozdeľte kritéria štruktúry obyvateľstva podľa biologických, ekonomických a kultúrnych znakov.
- 4.1.7 Rozlíšiť a vymenovať najpočetnejšie národy, jazykové rodiny (skupiny) a náboženstvá na Zemi, lokalizovať oblasti ich rozšírenia na mape.
  - Analyzujte mapy (podľa svetadielov a regiónov) na základe prevládajúcej rasy, národnosti, gramotnosti, náboženstva a i.

### 4.2 Činnosť obyvateľstva

#### Obsah

Poľnohospodárska výroba, význam poľnohospodárstva pre človeka, činitele ovplyvňujúce lokalizáciu poľnohospodárstva, poľnohospodárska pôda, typy poľnohospodárskej krajiny, poľnohospodárska výroba, rastlinná výroba, živočíšna výroba, ťažba nerastných surovín, priemyselná výroba, hlavné odvetvia priemyselnej výroby, lokalizácia priemyselnej výroby, hlavné oblasti koncentrácie rozmiestnenia priemyslu, význam priemyselnej výroby pre človeka, doprava, význam dopravy, činitele ovplyvňujúce lokalizáciu dopravných ciest a zariadení, členenie dopravy, doprava v jednotlivých regiónoch sveta, cestovný ruch, význam cestovného ruchu, druhy a formy cestovné-

ho ruchu, oblasti cestovného ruchu, zahraničný obchod, export, import, platobná bilancia, služby, hodnotenie vyspelosti štátov (ich skupín) podľa prevládajúceho zastúpenia primárneho, sekundárneho, terciárneho, kvartérneho sektoru v ich ekonomike (HDP, zamestnanosť).

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 4.2.1 Určiť lokalizačné činitele poľnohospodárskej výroby.
  - Ukážte na mape oblasti, najvhodnejšie pre poľnohospodársku výrobu na základe prírodných pomerov (teplota, množstvo zrážok, pôdy, reliéf).
- 4.2.2 Porovnať rozmiestnenie rastlinnej a živočíšnej výroby v jednotlivých oblastiach sveta a určiť ich zameranie.
  - Uveďte konkrétne príklady oblastí zamerané buď na rastlinnú výrobu alebo na živočíšnu, a zdôvodnite príčiny zamerania (podnebné podmienky, pôdne, atď.).
- 4.2.3 Lokalizovať na mape významné ložiská nerastných surovín.
  - Porovnajte (pomocou tabuliek a máp) ťažbu nerastných surovín v súčasnosti a minulosti.
  - Porovnajte možnosti ťažby nerastných surovín z pevniny a morského dna.
  - Zhodnoťte, ako ťažba nerastných surovín ohrozuje životné prostredie v jednotlivých častiach sveta.
- 4.2.4 Klasifikovať hlavné odvetvia priemyselnej výroby, definovať lokalizačné činitele priemyselnej výroby, charakterizovať zmeny ich významu v súvislosti so zmenami odvetvovej štruktúry a zameraní priemyselnej výroby v minulosti a súčasnosti.
  - Posúďte, ako ovplyvňujú rozmiestnenie priemyslu lokalizačné činitele, napríklad voda, dostatok pracovných síl, tradície, nerastné suroviny, poľnohospodárske plodiny.
- 4.2.5 Zhodnotiť konkrétne príklady lokalizácie priemyselnej výroby vo vzťahu k lokalizačným činiteľom.
  - Porovnajte rozloženie priemyselných stredísk v jednotlivých oblastiach sveta.
- 4.2.6 Určiť činitele (fyzickogeografické, sídelnogeografické, ekonomickogeografické) ovplyvňujúce dopravu.
  - Porovnajte rôzne oblasti na zemi a rozhodnite, ktoré činitele prevládali pri lokalizácii dopravných ťahov.
- 4.2.7 Charakterizovať formy a druhy cestovného ruchu a na mape ukázať oblasti Zeme vhodné na ich realizáciu.
  - Vymenujte formy cestovného ruchu a na konkrétnych príkladoch ukážte, ktoré druhy cestovného ruchu je možné realizovať vo vybraných oblastiach. Zdôvodnite.
- 4.2.8 Vysvetliť základné pojmy zahraničného obchodu a ilustrovať ich na príklade SR.
  - Vysvetlite pojmy, export, import, platobná bilancia, aké druhy tovarov môžu jednotlivé štáty vyvážať, ktoré musia dovážať, uveďte na konkrétnych príkladoch. Porovnajte so situáciou na Slovensku.

## **4.3 Sídla**

### **Obsah**

Osídlenie, sídlo, obec, mestské a vidiecke osídlenie, metropola, aglomerácia, konurbácia, megalopolis, štruktúra sídel, funkcie sídel, funkčné členenie mesta, centrum mesta, priestorový rast mesta, proces urbanizácie.

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 4.3.1 Poznať podmienky (priestorové, socioekonomické), ktoré majú vplyv na osídlenie a polohu sídel.
  - Posúďte, ako vplývajú rôzne podmienky (podnebie, vzdialenosť od oceána, nadmorská výška, vodné zdroje, úrodná pôda, lesy, nerastné suroviny) na osídlenie oblasti.

- Určte na konkrétnych príkladoch (príčiny vzniku sídiel, napr: Hamburg, Bratislava, Rio de Janeiro a pod.) a podmienky, ktoré prevládali pri vzniku sídla.
  - Určte, ktoré hlavné mestá sú lokalizované pri riekach. Posúďte, ako ovplyvňuje riečna sieť vývoj osídlenia.
  - Zistite, aké podmienky ovplyvnili vznik vášho sídla.
  - Porovnajete, akým spôsobom sa rozrastali mestá a vytvorili konurbácie a megalopolis v Japonsku, USA, Európe.
- 4.3.2 Charakterizovať pojem sídlo, obec, poznať kritéria, na základe ktorých sa vyčleňujú mestá.
- Porovnajete podiel a spôsob života vidieckeho obyvateľstva v rozvojových a rozvinutých krajinách.
- 4.3.3 Vysvetliť pojmy mestská aglomerácia, konurbácia, megalopolis, na mape ukázať ich príklady a zhodnotiť ich súčasný význam.
- Posúďte význam aglomerácie a konurbácie v hospodárskom, politickom a kultúrnom vývoji krajiny.
- 4.3.4 Charakterizovať veľkostnú štruktúru sídiel, funkcie sídiel a opísať funkčné členenie mesta. Charakterizovať mestá podľa veľkosti a funkcií.
- Porovnajete monofunkčné a polyfunkčné sídla, uveďte ich príklady.
  - Opíšte funkčné členenie mesta podľa teórie koncentrických zón, teórie sektorov, teórie viacerých jadier.
- 4.3.5 Vysvetliť pojem urbanizácia, zdôvodniť jej odlišnosti vo vyspelých a rozvojových regiónoch.
- Porovnajete proces urbanizácie v rozvojových a rozvinutých krajinách

## 5. Regionálna geografia sveta

### 5.1 Politická mapa sveta

#### Obsah

Zmeny na politickej mape sveta po 2. svetovej vojne, zoskupenia štátov, spoločenské a hospodárske organizácie štáty a politické zriadenie v štátoch.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.1.1 Charakterizovať zásadné zmeny na politickej mape sveta po 2. svetovej vojne.
- Analyzujte politickú mapu. Zhodnoťte zásadné zmeny na nej po 2. svetovej vojne.
- 5.1.2 Rozlíšiť základné kritériá členenia štátov podľa politického systému, typu vlády, štátoprávneho usporiadania (uviesť príklady).
- Porovnajete štáty podľa politického systému a štátoprávneho usporiadania, ku každému typu uveďte príklad.
- 5.1.3 Uviesť dôvody vzniku a princípy existencie jednotlivých medzinárodných organizácií (OSN) a regionálnych zoskupení štátov (Európska únia).
- Posúďte, prečo vznikli OSN, NATO a EÚ. Opíšte aké aktivity uskutočňujú.
- 5.1.4 Uviesť členské štáty EÚ.
- Charakterizujte vzťahy EÚ so Slovenskou republikou.
  - Charakterizujte štáty, patriace do Európskej únie.

### 5.2 Európa

#### 5.2.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

#### Obsah

Matematickogeografická poloha, fyzickogeografická poloha, rozloha, hranice, horizontálna členitosť, jej prvky a ich lokalizácia podľa mapy (Škandinávsky polostrov, Pyrenejský polostrov, Apeninský polostrov, Balkánsky polostrov, Jutský polostrov, Britské ostrovy, Sicília, Island, Kréta, Malta, Sardínia, Korzika, Baleáry, Gibraltársky prieliv, Lamanšský prieliv, Bospor, Dardanely, Severné more, Baltské more, Čierne more, Stredozemné more, Kaspické more, Nórske more). Geomorfologické prvky a ich poloha v Európe (Východoeurópska nížina, Severonemecká nížina, Pád-ska nížina, Malá dunajská kotlina, Veľká dunajská kotlina, Škandinávske vrchy, Pyreneje, Alpy, Apeniny, Karpaty, Dináre, Stará planina, Pindos, Ural, Rumunská (Valašská) nížina, Centrálny ma-sív, Sierra Nevada). Podnebné pásma, vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie (Golfský prúd, západné vetry, vzdialenosť od oceána, nadmorská výška); úmoria, vodné toky, jazerá, priplavy, bezodtoková oblasť (Volga, Dneper, Don, Pečora, Severná Dvina, Dunaj, Rýn, Rhône, Seina, Loira, Garonne, Ebro, Tajo, Duero, Pád, Tiber, Inn, Labe, Odra, Visla, Ladožské jazero, Kaspické more); ochrana a tvorba krajiny.

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 5.2.1.1 Určiť polohu svetadiela vzhľadom na geografické súradnice, zemské poglobule, ostatné sve-tadiely a oceány.
  - Zhodnotiť polohu svetadiela z hľadiska rôznych kritérií.
- 5.2.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
  - Určte vybrané prvky horizontálnej členitosti na fyzickogeografickej aj obrysovej mape.
- 5.2.1.3 Charakterizovať vývoj reliéfu Európy, pôsobenie vnútorných a vonkajších činiteľov.
  - Opíšte podľa mapy reliéf Európy, porovnajte jeho jednotlivé časti podľa vývoja v rôznych geologických obdobiach a vzájomného pôsobením exogénnych a endogénnych síl.
  - Porovnajte jednotlivé oblasti Európy podľa obdobia vzniku pohorí (Škandinávske vrchy, Centrálny masív, Česká vysočina, Karpaty, Alpy).
  - Uveďte príklady pôsobenia vonkajších činiteľov na povrch (horské a pevninové ľadovce, jazerá, rieky, vietor).
  - Určte (podľa máp, literatúry a fotografií), ktoré vnútorné alebo vonkajšie činitele sa naj-viac podieľali na tvorbe reliéfu Európy.
  - Určte na mape vybrané prvky vertikálnej členitosti.
- 5.2.1.4 Zhodnotiť vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie Európy.
  - Opíšte vplyv klimatotvorných činiteľov (geografická šírka, vzdialenosť od oceána, pre-vládajúce západné vetry, tlakové útvary, polárny front, nadmorská výška, Golfský prúd) na podnebie Európy.
  - Charakterizujte podnebie vybratej časti Európy (Island, Vysoké Tatry, Východoeurópska nížina a i.).
- 5.2.1.5 Ukázať podnebné pásma na mape a zhrnúť odlišnosti základných meteorologických prvkov počas roka.
  - Určte rozloženie podnebných pásiem v Európe a zdôvodnite rozdiel medzi priemernými teplotami a množstvom zrážok v nich.
- 5.2.1.6 Lokalizovať na mape vybrané vodné toky, jazerá, zhodnotiť hospodársky význam riek a vodných nádrží.
  - Porovnajte hospodársky význam riek Rýn, Dunaj, Volga, prípadne ďalších riek.
- 5.2.1.7 Charakterizovať zákonitosti rozšírenia pôd, rastlinstva, živočíšstva v Európe v závislosti od geografickej šírky a nadmorskej výšky.
  - Pomocou tematických máp povrchu, podnebia, pôd, rozmiestnenia rastlinstva a živočíš-tva komplexne charakterizujte Európu.
- 5.2.1.8 Opísať problémy so znečisťovaním prírodného prostredia v Európe.
  - Uveďte príklady oblastí v Európe s narušeným životným prostredím

## 5.2.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Rozmiestnenie (hustota) obyvateľstva a činitele, ktoré ho ovplyvňujú, prirodzený prírastok obyvateľstva, štruktúra obyvateľstva podľa národov, jazykových skupín, náboženstva; sídelná štruktúra, urbanizácia, vidiecke osídlenie, oblasti s prevahou vidieckeho a mestského osídlenia, sídla, hlavné mestá, ďalšie významné mestá Brno, Ostrava, Hamburg, Lipsko, Bonn, Mníchov, Dortmund, Düsseldorf, Antverpy, Rotterdam, Marseille, Lyon, Bordeaux, Glasgow, Edinburg, Birmingham, Liverpool, Barcelona, Porto, Göteborg, Malmö, Krakov, Ženeva, Bazilej, Miláno, Florencia, Sankt-Peterburg.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

5.2.2.1 Uviesť približný počet obyvateľov Európy, základnú jazykovú, národnostnú a náboženskú štruktúru.

- Uved'te približný počet obyvateľov Európy v porovnaní s počtom obyvateľov v iných svetadieloch, vymenujte najrozšírenejšie jazyky, národy a náboženstvá v Európe

5.2.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné zaľudnenie Európy, lokalizovať na mape najviac zaľudnené oblasti.

- Porovnajzte zaľudnenie oblastí Európy, špecifikujte rozdiely v hustote obyvateľstva.
- Na konkrétnych príkladoch demonštrujte príčiny rozdielneho osídľovania (rieky, úrodné pôdy, pobrežie a i.).

5.2.2.3 Posúdiť rozdiely v stupni urbanizácie jednotlivých častí Európy.

- Porovnajzte podľa tabuliek stupeň urbanizácie v rôznych štátoch Európy.

5.2.2.4 Lokalizovať na mape všetky štáty Európy, ich hlavné a vybrané veľké mestá.

- Podľa mapy lokalizujte všetky štáty Európy a vymenujte hlavné mestá s určením ich polohy.

5.2.2.5 Charakterizovať európske konurbácie a najväčšie aglomerácie.

- Uved'te príklady konurbácií v Európe a posúďte príčiny ich vzniku.

## 5.2.3 Hospodárstvo a služby

### Obsah

Charakter hospodárstva a jeho vývoj, priemysel, priemyselné oblasti, zameranie priemyselnej výroby v jednotlivých oblastiach; poľnohospodárstvo, poľnohospodárske oblasti, zameranie poľnohospodárskej výroby v jednotlivých oblastiach; doprava (cestná, železničná, letecká, námorná), letiská, prístavy, cestovný ruch, služby.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

5.2.3.1 Charakterizovať sústredenie jednotlivých odvetví priemyselnej výroby v oblastiach a uviesť príklady výrobkov.

- Zhodnot'te lokalizačné činitele hutníckej a strojárkej výroby v Nemecku, textilnej výroby vo Veľkej Británii, výroby lodí v Nórsku a i..
- Podľa mapy a tabuliek komplexne charakterizujte nerastné suroviny európskeho významu (čierna uhlie, hnedé uhlie, ropa, síra, farebné kovy, železná ruda) a prirad'te k nim lokality, kde sa ťažia.

5.2.3.2 Klasifikovať výskyt nerastných surovín a lokalizovať oblasti ich ťažby.

5.2.3.3 Zhodnotiť predpoklady jednotlivých oblastí pre poľnohospodársku výrobu.

- Zhodnot'te prírodné pomery (teplota, množstvo zrážok, pôdy) oblastí Európy pre poľnohospodársku výrobu.

5.2.3.4 Posúdiť a následne určiť oblasti vhodné pre cestovný ruch.

- Rozhodnite, ktoré formy cestovného ruchu možno realizovať v blízkosti vášho bydliska. Uveďte ich príklady.
- Charakterizujte na troch príkladoch strediská cestovného ruchu (prímorské, kúpeľné, kultúrohistorické).

#### 5.2.3.5 Ukázať na mape najvýznamnejšie prístavy a letiská, zdôvodniť ich význam

- Komplexne charakterizujte vybrané makroregióny jednotlivých oblastí Európy.
- Zhrňte najnovšie zmeny v Európe. Zhodnoťte, aký budú mať pre budúcnosť význam.

## 5.3 Ázia

### 5.3.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

#### Obsah

Matematickogeografická poloha, fyzickogeografická poloha, prvky horizontálnej členitosti a ich lokalizácia na mape (Malá Ázia, Arabský polostrov, Predná India, Zadná India, Cejlón, Filipíny, Japonské ostrovy, Malajský polostrov, Veľké Sudy, Sachalin, Kamčatka, Kórejský polostrov Taiwan, Cyprus, Suezský prieplyv, Arabské more, Bengálsky záliv, Červené more, Juhočínske more, Východočínske more, Kórejský prieliv, Žlté more, Ochotské more); geomorfologické prvky a ich lokalizácia (Himaláje, Karakoram, Ťanšan, Hindúkuš, Pamír, Kaukaz, Tibetská náhorná plošina, Altaj, Dekanská plošina, Indogangská nížina, Mezopotámska nížina, Veľká čínska nížina); sopečné oblasti, najvyššie vrchy, príčiny vzniku sopečných oblastí a pohorí; podnebné pásma, klimatotvorné činitele a ich vplyv na podnebné pásma (morské prúdy, vplyv oceánov, monzúnov, pravidelných vetrov, vzdialenosti od oceánov, nadmorskej výšky); prvky hydrografickej siete a ich lokalizácia (Chang Jiang (Jang-c'-ťiang), Huang He, Amur, Ganga, Indus, Mekong, Brahmaputra, Eufkrat, Tigris, Lena, Ob, Irtyš, Jenisej, Angara, Bajkal, Balchašské jazero, Aralské jazero, bezodtoková oblasť Kaspického mora); tundra, tajga, púšte (Gobi, Nafúd, Rub al-Kālī, Karakum, Kyzylkum), stepi, dažďové lesy, monzúnové lesy, subtropické rastlinstvo, ich rozmiestnenie a charakteristika. Komplexná charakteristika prírodných krajín Ázie.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.3.1.1 Určiť polohu svetadiela vzhľadom na geografické súradnice, zemské pologule, ostatné svetadiely a oceány.
- Vymedzte hranice medzi Áziou a ostatnými svetadielmi. Opíšte, kadiaľ vedú, určte polohu svetadiela z hľadiska rôznych kritérií.
- 5.3.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
- Určte na mape všetky prvky horizontálnej členitosti uvedené v obsahovej časti.
- 5.3.1.3 Zhodnotiť podľa mapy zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
- Porovnajzte rozloženie povrchových celkov v svetadieli.
- 5.3.1.4 Ukázať na mape vybrané prvky vertikálnej členitosti.
- Určte na mape jednotlivé povrchové celky.
- 5.3.1.5 Posúdiť vplyv monzúnov na podnebie južnej, juhovýchodnej a východnej Ázie.
- Vysvetlite mechanizmus vzniku monzúnov. Určte oblasti letného a zimného monzúnu.
  - Porovnajzte vplyv letného a zimného monzúnu na život obyvateľstva.
- 5.3.1.6 Vysvetliť odlišnosti v klimatických charakteristikách (teplota, množstvo zrážok v severnej a južnej Ázii).
- Vyhodnoťte a porovnajzte klimatické diagramy (množstva zrážok, priebeh teploty) vybraných miest.
- 5.3.1.7 Určiť podľa mapy najvýznamnejšie úmoria, rieky, jazerá.
- Podľa mapy lokalizovať jednotlivé rieky, jazerá, úmoria.
- 5.3.1.8 Zhodnotiť socioekonomický význam jednotlivých riek.



- Zhodnoťte hospodársky význam riek (Angara, Ganga, Brahmaputra, Eufrat, Amur a i.) v minulosti a súčasnosti.
- 5.3.1.9 Vysvetliť zákonitosti rozmiestnenia bioklimatických pásem Ázie (geografická šírka, nadmorská výška).
- Zhodnoťte väzby podnebných oblastí (teploty, zrážky) a rastlinných pásiem.
- 5.3.1.10 Komplexne charakterizovať jednotlivé typy krajín (podnebie, vodstvo, pôdy, rastlinstvo, živočíšstvo).
- Vyberte si ľubovoľnú krajinu a komplexne ju zhodnoťte z hľadiska prírodného potenciálu.

## 5.3.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Rozmiestnenie (hustota) obyvateľstva a činitele, ktoré ju ovplyvňujú, husto a riedko zaľudnené oblasti, rasová, národnostná a náboženská štruktúra obyvateľstva, sídla (Istanbul, Teherán, Bagdad, Rijád, Tel Aviv – Yafo, Karáči, Dillí, Kalkata, Bombaj, Bangkok, Kuala Lumpur, Dháka, Jakarta, Manila, Peking, Šanghaj, Kanton, Tokio, Soul, Taškent, Vladivostok, Nagoja, Osaka). Kulturná charakteristika sídiel.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.3.2.1 Uviest' približný počet obyvateľov Ázie, zmeny v jeho dynamike, najľudnatejšie štáty, národy a najrozšírenejšie náboženstvá.
- Charakterizujte najrozšírenejšie náboženstvá v Ázii. Určte oblasti, kde vznikali a dominujú v súčasnosti.
  - V najľudnatejších štátoch Ázie zhodnoťte problémy spojené s preľudnením (India, Čína).
  - Porovnajete počet obyvateľov Ázie a ostatných svetadielov.
  - Porovnajete hustotu zaľudnenia (husto a riedko zaľudnené oblasti) jednotlivých oblastí Ázie (Himaláje, povodie Indusu, Západosibírska nížina, Veľká čínska nížina a i.). Zdôvodnite zistené rozdiely.
  - Porovnajete, ako ovplyvňujú jednotlivé náboženstvá (budhizmus, lamaizmus, hinduizmus, šintoizmus, taoizmus, judaizmus, islam) spôsob života v Ázii.
- 5.3.2.2 Vymenovať a lokalizovať najväčšie sídla Ázie.
- Zhodnoťte kultúrny, historický a hospodársky význam vybraného mesta Ázie.

## 5.3.3 Hospodárstvo a služby

### Obsah

Charakter hospodárstva a jeho vývoj, poľnohospodárske výrobné oblasti, zameranie poľnohospodárskej výroby Ázie, priemysel, regióny s rozvinutou priemyselnou výrobou, rýchlo sa rozvíjajúce štáty (moderné technológie), služby, doprava, cestovný ruch.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.3.3.1 Charakterizovať zameranie hospodárstva v jednotlivých oblastiach.
- Porovnajete jednotlivé oblasti podľa zamerania hospodárskej činnosti obyvateľstva.
- 5.3.3.2 Určiť najvýznamnejšie poľnohospodárske produkty a oblasti ich dorábania, opísať väzby na prírodné podmienky.
- Porovnajete spôsoby poľnohospodárskej výroby v jednotlivých oblastiach. Uveďte štáty, ktoré nie sú sebestačné vo výrobe potravín.

- Uved'te oblasti Ázie, v ktorých dominuje produkcia pšenice, ryže, cukrovej trstiny, hovädzieho, bravčového, hydinového mäsa a rýb. Posúďte prírodné a kultúrohistorické väzby zamerania poľnohospodárstva.
- 5.3.3.3 Opísať zameranie priemyslu v jednotlivých oblastiach a štátoch, zhodnotiť väzby na zdroje nerastných surovín a moderné technológie.
- Porovnajte úroveň hospodárskej výroby (rozvinutá, rozvojová) a transformačné procesy prebiehajúce v jednotlivých oblastiach a štátoch Ázie.
- 5.3.3.4 Zosumarizovať stav a predpoklady cestovného ruchu.
- Zostavte vlastné poradie najkrajších miest Ázie, odôvodnite opodstatnenosť zaradenia vybraných miest a ich význam pre cestovný ruch
  - Na príkladoch makroregiónov vytvorte komplexnú geografickú charakteristiku jednotlivých oblastí a štátov.
  - Zhodnoťte, aký budú mať pre budúcnosť význam najnovšie zmeny, ktoré prebiehajú v Ázii.

## 5.4 Afrika

### 5.4.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

#### Obsah

Matematickogeografická poloha, fyzickogeografická poloha svetadiela, prvky horizontálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy (Madagaskar, Kanárske ostrovy, Guinejský záliv, Veľká Syrta, Stredozemné more, Gibraltársky prieliv, Somálsky polostrov, Suezský prielav, Červené more, Báb el Mandeb, Mozambický prieliv); prvky vertikálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy, náhorné plošiny, pohoria, panvy, sopky, Východoafrická priekopová prepadlina, Dračie vrchy, Atlas, Etiópska vysočina, Čadská panva, Kalahari, Ahaggar, Tibesti, Adamauská vysočina, Guinejská vysočina; podnebné pásma a ich rozloženie, vplyv klimatotvorných činiteľov na charakteristiku podnebných pásiem; úmoria, prvky hydrografickej siete a ich lokalizácia, bezodtokové oblasti, príklady vodných tokov (Níl, Kongo, Niger, Zambezi, Volta), príklady prvkov hydrografickej siete (Kariba, Viktóriine vodopády, Okavango, Viktóriino jazero, Tanganika, Čadské jazero, Limpopo, Násirovo jazero – Asuánska vodná nádrž); rozšírenie typov krajín podľa podnebia, dažďové lesy, savany, púšte, subtropické rastlinstvo. Komplexná charakteristika vybraného regiónu.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.4.1.1 Určiť polohu Afriky geografickými súradnicami, vzhľadom na zemské poglobule, ostatné svetadiely a oceány.
- Zhodnoťte polohu Afriky vzhľadom na zemské poglobule, ostatné svetadiely a oceány.
- 5.4.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
- Podľa obsahovej časti lokalizujte všetky prvky horizontálnej členitosti.
- 5.4.1.3 Zhodnotiť podľa mapy zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
- Porovnajte povrch oblastí Afriky.
- 5.4.1.4 Konkretizovať vplyv všeobecnej cirkulácie atmosféry na podnebie Afriky (pásmo rovníkových tíšín, pasáty, striedanie období sucha a dažďov).
- Posúďte vplyv pravidelných vetrov, morských prúdov, zemepisnej šírky a nadmorskej výšky na podnebie jednotlivých častí Afriky.
- 5.4.1.5 Odlíšiť a lokalizovať na mape podnebné pásma Afriky.
- Zakreslite do obrysovej mapy jednotlivé podnebné pásma, vysvetlite ich vznik a rozloženie.
- 5.4.1.6 Lokalizovať na mape vybrané rieky, jazerá a priehrady.

- Posúďte význam veľkých vodných nádrží na jednotlivých riekach (Asuánska priehrada, Kariba).
- 5.4.1.7 Porovnať režim odtoku a hospodárske využitie vybraných riek.
- Charakterizujte oblasti, cez ktoré pretekajú Níl a Kongo. Porovnajte ich režimy odtoku a hospodárske využitie.
- 5.4.1.8 Zdôvodniť princípy vzniku a rozloženia bioklimatických pásiem Afriky.
- Analyzujte teplotné pomery, množstvo zrážok, pôdne typy a typické biotopy v jednotlivých typoch krajín.
- 5.4.1.9 Analyzovať jednotlivé typy krajín podľa rastlínstva, podnebia, pôd, živočíšstva.
- Vyberte si ľubovoľnú oblasť Afriky a zhodnoťte ju podľa prírodného potenciálu.

## 5.4.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Počet a rozmiestnenie obyvateľstva, štruktúra obyvateľstva (rasy, národy, náboženstvá), sídla (Alžír, Káhira, Addis Abeba, Akkra, Nairobi, Pretória, Johannesburg, Kapské Mesto, Antanarivo, Chartúm, Abidjan, Lagos, Ibadan, Kinshasa, Rabat, Casablanca, Alexandria, Tripolis, Tunis), urbanizácia, veľké mestá a ich problémy.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.4.2.1 Uviesť približný počet obyvateľov Afriky, priestorové rozloženie rás, najľudnatejšie štáty.
- Analyzujte priestorové rozmiestnenie obyvateľstva bielej a čiernej rasy.
- 5.4.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, identifikovať najhustejšie zaľudnené oblasti na mape.
- Zdôvodnite nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, ukážte oblasti husto a riedko osídlené.
  - Analyzujte hustotu zaľudnenia vybratej oblasti (ústie rieky Kongo, Níl, pobrežie Guinejského zálivu, Sahara a i.).
- 5.4.2.3 Lokalizovať najväčšie mestá, zosumarizovať proces urbanizácie.
- Porovnajte jednotlivé oblasti podľa urbanizácie.
  - Porovnajte jednotlivé oblasti podľa zdravotnej a vzdelanostnej úrovne.

## 5.4.3 Hospodárstvo a služby

### Obsah

Poľnohospodárstvo, priemysel, lesné hospodárstvo, význam priemyslu pre obyvateľstvo v Afrike; vývoj priemyselnej výroby v minulosti a súčasnosti, predpoklady do budúcnosti, služby a ich úroveň v rôznych oblastiach, doprava, cestovný ruch.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.4.3.1 Opísať zameranie hospodárstva v jednotlivých oblastiach vo väzbe na prírodné podmienky a zdroje nerastných surovín (ropa, železná ruda, drahé kovy, farebné kovy, fosfáty).
- Lokalizujte oblasti ťažby nerastných surovín a poukážte na súvislosti s geologickou stavbou Afriky.
  - Zdôvodnite zaostalosť priemyslu v rôznych oblastiach Afriky napriek bohatým zdrojom nerastných surovín.
- 5.4.3.2 Určiť najvýznamnejšie exportné produkty a oblasti ich dorábania v poľnohospodárskej výrobe (väzby na prírodné podmienky).
- Vymenujte, ktoré poľnohospodárske plodiny sú v Afrike pestované na vývoz a porovnajte ich s pestovaním plodín určených na výživu afrického obyvateľstva.

- 5.4.3.3 Porovnať jednotlivé oblasti Afriky podľa úrovne poľnohospodárskej výroby.
- Zhodnoťte jednotlivé časti Afriky podľa zamerania hospodárstva a dosiahnutej úrovne poľnohospodárstva.
- 5.4.3.4 Uviesť problémy spojené s nedostatočným zásobovaním obyvateľstva poľnohospodárskymi produktmi.
- Porovnajete štruktúru dovozu a vývozu Afriky ako celku, odlišíte špecifiká jednotlivých oblastí.
  - Odlišíte oblasti pestovania plodín zameraných na domácu spotrebu a export.
  - Uvedte príklady oblastí v Afrike s nedostatkom potravín a analyzujte príčiny.
- 5.4.3.5 Charakterizovať úroveň služieb a dopravy v jednotlivých oblastiach Afriky.
- Porovnajete úroveň služieb v jednotlivých častiach Afriky.
  - Zdôvodnite špecifiká jednotlivých druhov dopravy v regiónoch Afriky a opíšte ich stav.
- 5.4.3.6 Uviesť možnosti cestovného ruchu.
- Podľa mapy a literatúry vyberte oblasti vhodné pre cestovný ruch, zdôvodnite aký druh cestovného ruchu by bol najvhodnejší.
  - Opíšte aktuálne premeny a problémy Afriky.

## 5.5 Amerika

### 5.5.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

#### Obsah

Matematickogeografická poloha, fyzickogeografická poloha, socioekonomická poloha, prvky horizontálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy (Labrador, Aljašský polostrov, Baffinov ostrov, Kalifornský polostrov, Yucatanský polostrov, Florida, Grónsko, Veľké Antily, Malé Antily, Galapágy, Ohňová zem, Falklandy, Beringov prieliv, Drakov prieliv, Karibské more, Magalhãesov prieliv, Panamský prieliv, Hudsonov záliv, Kalifornský záliv, Mexický záliv, Karibské more); prvky vertikálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy (Apalačské vrchy, Kordillery, Andy, Brazília vysočina, Guyanská vysočina, Amazonská nížina, Laplatská nížina, Pobrežná nížina, Arktická nížina, Mexická plošina, Veľká panva, Veľký kaňon); podnebné pásma, vplyv klimatotvorných činiteľov (morské prúdy, pravidelné vetry, tropické cyklóny) na podnebie; prvky hydrografickej siete a ich lokalizácia (Amazonka, Orinoco, Parana, Mississippi, Missouri, Rieka sv. Vavrinca, Yukon, Colorado, Ohio, Tennessee, Veľké kanadské jazerá, Veľké medvedie jazero, Veľké soľné jazero, Titicaca, Veľké jazero otrokov, Niagarské vodopády, Angelov vodopád, Iguacu); krajinné typy, polárne oblasti, tundra, tajga, listnaté a zmiešané lesy, stepi, púšte (Atacama), dažďové lesy, subtropické rastlinstvo, ochrana a tvorba krajiny (národné parky). Komplexná charakteristika krajiny v jednotlivých oblastiach Ameriky.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.5.1.1 Určiť polohu svetadiela vzhľadom na geografické súradnice, zemské poglobule, ostatné svetadiely a oceány.
- Určte geografickú polohu rôznych miest podľa mierky mapy.
- 5.5.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
- Lokalizujte na mape, resp. obrysovej mape prvky horizontálnej členitosti, vertikálnej členitosti, prvky hydrografickej siete a krajinných typov.
- 5.5.1.3 Vymenovať a určiť na mape vybrané povrchové celky, porovnať zastúpenie pohorí a nížin.
- Porovnajete zastúpenie pohorí a nížin a ich priestorové usporiadanie v Amerike.
- 5.5.1.4 Charakterizovať vplyvy geografickej šírky, nadmorskej výšky, rozloženia pohorí a morských prúdov na podnebie Ameriky.
- Posúďte klimatotvorné činitele (morské prúdy, horské pásma a i.), ktoré narušujú šírkovú zonalnosť podnebia.

5.5.1.5 Lokalizovať na mape vybrané rieky, vodné plochy, vodopády.

- Na mape určte jednotlivé rieky, jazerá, vodné plochy, uvedené v obsahovej časti.

5.5.1.6 Porovnať hospodárske využitie vodstva v Severnej a Južnej Amerike.

- Porovnajte využitie riek Amazon, Mississippi, Paraná, Rieka sv. Vavrinca a pod.

5.5.1.7 Vysvetliť vplyv geografickej šírky a nadmorskej výšky na rozmiestnenie bioklimatických pásiem Ameriky.

- Vyčleňte bioklimatické pásma a porovnajte ich rozloženie s podnebnými oblasťami Ameriky.

5.5.1.8 Charakterizovať rastlinstvo, podnebie, pôdy a živočíšstvo jednotlivých typov krajín .

- Zhodnotte jednotlivé typy krajín na základe ich podnebia, pôd, typických zástupcov rastlín a živočíchov.

## 5.5.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Rozmiestnenie (hustota) obyvateľstva, štruktúra obyvateľstva (rasová, národnostná, náboženská), lokalizačné predpoklady osídlenia, sídla, hlavné mestá, ďalšie dôležité hospodárske a kultúrne strediská štátov (New York, Washington, Chicago, Detroit, Pittsburg, Cleveland, Baltimore, Seattle, Vancouver, Philadelphia, Boston, Atlanta, Los Angeles, Ottawa, Toronto, Caracas, São Paulo, Belo Horizonte, Mexiko, Santiago, Havana, Rio de Janeiro, Bogota, Buenos Aires, Montevideo).

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

5.5.2.1 Uviesť približne počet obyvateľov Ameriky, rasovú a jazykovú štruktúru a jej priestorové usporiadanie.

- Na základe rasovej a jazykovej príslušnosti vyčleňte jednotlivé regióny. Rozlíšte ich podľa vzniku.

5.5.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné osídlenie jednotlivých častí Ameriky.

- Zdôvodnite nerovnomerné osídlenie Ameriky. Porovnajte západné a východné pobrežie svetadielu.

5.5.2.3 Charakterizovať urbanizáciu Ameriky, porovnať jednotlivé oblasti Ameriky podľa urbanizácie a na mape lokalizovať jej najväčšie sídla.

- Porovnajte úroveň urbanizácie jednotlivých častí Ameriky. Zdôvodnite výraznú početnú prevahu mestského obyvateľstva.

5.5.2.4 Uviesť príklady problémov spojených s rýchlym rastom obyvateľstva vo veľkých mestách.

- Zosumarizujte problémy nadmerného rastu počtu obyvateľov v mestách (São Paulo, Mexico City).

## 5.5.3 Hospodárstvo a služby

### Obsah

Charakter hospodárstva a jeho vývoj, oblasti poľnohospodárstva, typy poľnohospodárskej výroby, porovnanie poľnohospodárskej výroby v jednotlivých oblastiach Ameriky, oblasti ťažby nerastných surovín, priemysel, odvetvia a oblasti priemyselnej výroby, doprava, služby, cestovný ruch.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

5.5.3.1 Charakterizovať väzby poľnohospodárstva na prírodné podmienky v jednotlivých regiónoch Ameriky.

- Uvedte a zdôvodnite zameranie poľnohospodárskej výroby (obilniny, pochutiny, technické plodiny) v jednotlivých oblastiach Ameriky.

- 5.5.3.2 Vymenovať a lokalizovať na mape miesta svetovo významnej ťažby nerastných surovín.
- Určte miesta ťažby významných nerastných surovín, podľa tabuliek vytvorte poradie štátov sveta v ťažbe vybraných surovínach. Určte možnosti využitia uvedených surovín.
- 5.5.3.3 Zhodnotiť priemyselnú výrobu Latinskej Ameriky.
- Porovnajete priemyselnú výrobu v jednotlivých oblastiach Latinskej Ameriky (porovnajete aj so Severnou Amerikou).
- 5.5.3.4 Charakterizovať úroveň služieb v jednotlivých častiach Ameriky.
- Zhodnotíte význam a úroveň služieb v jednotlivých častiach Ameriky.
- 5.5.3.5 Zhrnúť súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.
- Komplexne charakterizujte vybratú lokalitu cestovného ruchu (Yosemitský park, Niagarské vodopády, Machu Picchu a pod.).
  - Vytvorte komplexnú geografickú charakteristiku vybratého regiónu Ameriky.
  - Zhodnotíte aktuálne zmeny v Amerike. Posúďte ich význam pre budúcnosť.

## 5.6 Austrália a Oceánia

### 5.6.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

#### Obsah

Matematickogeografická poloha, fyzickogeografická poloha, socioekonomická poloha svetadiela; prvky horizontálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy (Arnhemská zem, Yorský polostrov, Karpentársky záliv, Veľký austrálsky záliv, Tasmánia, Bassov prieliv, Torresov prieliv, Veľká koralová bariéra, Nový Zéland, Nová Guinea, Nová Kaledónia, Tahiti, Havajské ostrovy, Melanézia, Mikronézia, Polynézia). Prvky vertikálnej členitosti a ich lokalizácia podľa mapy (Nullarborská nížina, Veľká artézská panva, Austrálske Alpy, Macdonnelove vrchy, Musgravove vrchy, Veľké predelové vrchy); podnebné oblasti a ich charakteristika podľa klimatických prvkov; rozloženie vodných tokov a podzemnej vody, prvky hydrografickej siete a ich lokalizácia podľa mapy (Darling, Murray, Eyrovo jazero); podnebné oblasti v Austrálii a Oceánii, Západoaustrálska plošina, Veľká piesočná púšť, Veľká Viktóriina púšť.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.6.1.1 Určiť polohu vzhľadom na geografické súradnice, zemské poglobule, ostatné svetadiely a oceány.
- Zhodnotíte polohu Austrálie voči jednotlivým svetadielom a oceánom.
- 5.6.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
- Určte podľa mapy prvky horizontálnej členitosti Austrálie.
- 5.6.1.3 Určiť podnebné pásma Austrálie a lokalizovať ich na mape.
- Charakterizujte typické znaky podnebia, zhodnotíte vplyv klimatotvorných činiteľov na vznik suchých a vlhších oblastí.
- 5.6.1.4 Zhrnúť charakteristiky podnebia Oceánie.
- Opíšte základné charakteristiky podnebia Austrálie, zamerajte sa na porovnanie jednotlivých oblastí Austrálie (severná oblasť, západná oblasť, juhovýchodná oblasť).
- 5.6.1.5 Lokalizovať vybrané prvky vertikálnej členitosti.
- Podľa mapy lokalizujte prvky vertikálnej členitosti. Pracujte s obrysovými mapami.
- 5.6.1.6 Opísať pôvod ostrovov v Oceánii a uviesť príklady na mape.
- Porovnajete vznik sopečných, pevninských a koralových ostrovov a uveďte príklad.
- 5.6.1.7 Lokalizovať na mape významné vodné toky, vodné plochy a oblasti s výskytom podzemných vôd v Austrálii.
- Zdôvodnite súvislosti medzi podnebím a hustotou riečnej siete v Austrálii.
- 5.6.1.8 Vysvetliť nadväznosť bioklimatických pásiem na podnebné pásma Austrálie, opísať ich rozmiestnenie a uviesť najvýznamnejších predstaviteľov rastlinstva a živočíšstva.

- Vysvetlite špecifické znaky rastlinstva a živočíšstva Austrálie a Oceánie, vymenujte a lokalizujte na mape vegetačné oblasti.

## 5.6.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Rozmiestnenie obyvateľstva, štruktúra obyvateľstva (rasy, národy, náboženstvá), osídľovanie svetadiela, sídla a ich poloha (Sydney, Melbourne, Canberra, Hobart, Perth, Brisbane, Auckland, Wellington), urbanizácia, prísťahovalctvo.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.6.2.1 Uviest' približne počet obyvateľov Austrálie a Nového Zélandu.
- Opíšte podmienky osídľovania Austrálie a s tým súvisiace problémy (vzťah pôvodní obyvatelia – prísťahovalci).
  - Charakterizujte na príklade (Tahiti, Fidži, Havajské ostrovy, Nový Zéland) spôsob života obyvateľov Oceánie.
- 5.6.2.2 Charakterizovať husto zaľudnené oblasti, rasovú štruktúru obyvateľstva.
- Porovnajte jednotlivé oblasti podľa hustoty zaľudnenia.
- 5.6.2.3 Určiť polohu sídel a zdôvodniť ju.
- Charakterizujte polohu sídiel a ich ďalší rozvoj.

## 5.6.3 Hospodárstvo a služby

### Obsah

Charakter hospodárstva a jeho vývoj, ťažba rúd, priemyselné odvetvia, poľnohospodárstvo, chov oviec, doprava, služby, cestovný ruch.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 5.6.3.1 Zhodnotiť význam nerastného bohatstva Austrálie a Oceánie, podľa mapy určiť významné oblasti ťažby.
- 5.6.3.2 Opísať hlavné oblasti a špecializácie poľnohospodárskej výroby v Austrálii, na Novom Zélande a v Oceánii.
- Zdôvodnite prevahu živočíšnej výroby nad rastlinnou v Austrálii a na Novom Zélande.
- 5.6.3.3 Zhodnotiť zameranie priemyslu Austrálie a Nového Zélandu, vyvodiť súvislosti s ťažbou nerastných surovín a poľnohospodárstvom.
- Porovnajte hospodársku úroveň Austrálskeho zväzu, Nového Zélandu, Papuy-Novej Guiney a ostrovných štátov.
  - Zhodnoťte zameranie priemyslu Austrálie a Nového Zélandu, zistite súvislosti s ťažbou nerastných surovín. a poľnohospodárstvom.
- 5.6.3.4 Analyzovať význam dopravy a služieb pre Austráliu a Oceániu.
- Analyzujte hustotu dopravnej siete v jednotlivých oblastiach Austrálie a Oceánie. Porovnajte úlohy každého druhu dopravy a služieb.
- 5.6.3.5 Zhrnúť súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.
- 5.6.3.6 Komplexne charakterizovať Austráliu, Nový Zéland, Papuu–Novú Guineu a ostrovy Oceánie.
- Zhodnoťte súčasné premeny Austrálie a Oceánie a ich význam pre budúcnosť.
- 5.6.3.7 Aplikovať najnovšie informácie o Austrálii a Oceánii.

## **5.7 Polárne oblasti**

### **Obsah**

Arktída, Antarktída, poloha, podnebie, hospodárske využitie.

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

5.7.1 Porovnať polohu, podnebie a hospodárske využitie Arktídy a Antarktídy.

- Charakterizujte polohu polárnych oblastí.
- Zhodnoťte podnebie a hospodárske využitie polárnych oblastí.

## **5.8 Oceány**

### **Obsah**

Rozloženie oceánov, Tichý oceán, Atlantický oceán, Severný ľadový oceán, Indický oceán, ekonomické využitie oceánov, komplexná charakteristika oceánov.

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

5.8.1 Určiť rozloženie jednotlivých častí Svetového oceána.

- Komplexne charakterizujte (podľa máp a literatúry) Tichý oceán, Atlantický oceán, Severný ľadový oceán, Indický oceán.

5.8.2 Porovnať hospodárske využitie jednotlivých oceánov.

- Pomocou mapy dopravy zistíte, kadiaľ a cez ktoré oceány prechádzajú hlavné námorné trasy prepravy ropy.
- Porovnajete tri oblasti s najväčšími prístavmi (západná Európa, atlantické pobrežie Severnej Ameriky a prístavy v Perzskom zálive).

## **6. Geografia Slovenskej republiky**

### **6.1 Poloha, prírodné pomery**

#### **Obsah**

Matematickogeografická, fyzickogeografická, socioekonomická poloha Slovenska; povrchové celky, Karpaty, Panónska panva, geologické pásma, horninové zloženie pásiem, zastúpenie nerastných surovín, tvorba reliéfu endogénnymi a exogénnymi procesmi, typy reliéfu; geomorfologické členenie, geomorfologické celky; klimatotvorné činitele, prúdenie vzduchových hmôt, polárny front, cyklóny, anticyklóny, stacionárne tlakové útvary, teplota vzduchu, zrážky, podnebné oblasti, počasie v miestnej krajine.

Poloha Slovenska vzhľadom na hlavné európske rozvodie, prvky hydrografickej siete a ich lokalizácia podľa mapy (Dunaj, Malý Dunaj, Morava, Váh, Nitra, Žitava, Hron, Ipel', Rimava, Slaná, Hornád, Bodrog, Torysa, Laborec, Latorica, Ondava, Topľa, Cirocha, Hnilec, Poprad, Dunajec, Orava, Revúca, Turiec, Kysuca), povodia riek, režim odtoku riek, jazerá (plesá), umelé vodné nádrže (Vodná nádrž Gabčíkovo, Liptovská Mara, Oravská priehrada, Šírava, Ružín, Domaša), podzemné vody, minerálne a termálne vody; vznik a význam pôdy, rozšírenie pôdnych typov a druhov, horizontálna zonálnosť, výšková zonálnosť, pôdy v miestnej krajine, úrodnosť (bonita) pôd; fyzickogeografické pomery a vplyv človeka na rozmiestnenie rastlinstva a živočíšstva, rastlinné pásmo a výškové stupne rastlinstva, zalesnenosť územia, význam lesa, lužné lesy, živočíšne spoločenstvá, ochrana rastlinstva a živočíšstva, miestna krajina.

### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**



- 6.1.1 Určiť polohu Slovenska geografickými súradnicami a analyzovať výhody a nevýhody polohy.
- Zhodnoťte dôsledky polohy Slovenska vzhľadom na vzdialenosť k oceánom a nadmorskú výšku.
  - Pomocou mapy určte historické cesty, ktoré viedli územím Slovenska v minulosti. Posúďte, ako sa využívajú dnes.
- 6.1.2 Zhodnotiť polohu Slovenska vzhľadom na oceány, nadmorskú výšku a z geopolitického hľadiska.
- Vysvetlite význam charakterizovania polohy Slovenska vzhľadom na nadmorskú výšku pri diferenciacii reliéfu
- 6.1.3 Vysvetliť súvislosť medzi vytváraním reliéfu v jednotlivých geologických dobách a horninovým zložením geologických pásiem.
- Pomocou mapy charakterizujte vývoj Karpát a Panónskej panvy v jednotlivých geologických dobách a rozmiestnenie flyšových, jadrových a sopečných pohorí a Panónskej panvy.
- 6.1.4 Vymenovať významné nerastné suroviny Slovenska, lokalizovať miesta ich výskytu na mape a posúdiť ich vzťah k horninovému podložiu.
- Rozlíšte druhy palív, ktoré sa na Slovensku ťažia a stanovte, ako súvisí ich výskyt s geologickou činnosťou v minulosti.
- 6.1.5 Opísať geomorfologické procesy, ktoré modelovali reliéf Slovenska a podľa mapy na konkrétnych príkladoch charakterizovať ich vplyv.
- Uvedte na príkladoch (Súľovské skaly, Slovenský raj, Šomoška, Záhorská nížina a i.), ktoré procesy modelovali ich reliéf.
- 6.1.6 Lokalizovať na mape geomorfologické celky.
- Podľa mapy lokalizujte geomorfologické celky Slovenska. Pracujte aj s obrysovou mapou.
- 6.1.7 Poznať geomorfologické celky miestnej krajiny.
- Vymenujte a určte polohu geomorfologických celkov miestnej krajiny.
- 6.1.8 Vymenovať klimatotvorné činitele a charakterizovať špecifiká ich pôsobenia na území Slovenska.
- Zhodnoťte, ako ovplyvňuje zmena nadmorskej výšky podnebie na Slovensku.
- 6.1.9 Opísať vplyv vzduchových hmôt a stacionárnych tlakových útvarov na podnebie (počasie) SR, analyzovať dôsledky polohy Slovenska blízko polárneho frontu.
- Na konkrétnych príkladoch z denného života určujte vplyv polohy Slovenska na atmosférickom fronte, akým spôsobom sa poloha prejavuje v jednotlivých ročných obdobiach. Charakterizovať počasie pri cyklónálnej a anticyklónálnej situácii v lete a zime.
- 6.1.10 Podľa mapy určiť priemernú ročnú teplotu oblastí Slovenska, ročný chod teplôt, charakterizovať teplotný gradient a vznik teplotnej inverzie.
- Na konkrétnych príkladoch v jednotlivých oblastiach Slovenska porovnajte teplotné charakteristiky, pracujte s klimatickými diagramami a ďalšími štatistickými údajmi.
  - Porovnajte jednotlivé charakteristiky s charakteristikami miestnej krajiny.
- 6.1.11 Podľa mapy určiť úmoria, do ktorých patrí územie Slovenska a ich rozvodia.
- Určte oblasti Slovenska patriace jednotlivým úmoriám.
- 6.1.12 Lokalizovať na mape rieky, určiť vybrané rieky na obrysovej mape, porovnať ich podľa režimu odtoku.
- Lokalizujte na mape (aj obrysovej) jednotlivé rieky, porovnajte ich vodné toky, režim odtoku a zdôvodnite rozdiely.
- 6.1.13 Zostaviť poradie (pomocou tabuliek) najrozľahlejších jazier a vodných nádrží na Slovensku, lokalizovať ich na mape a rozlíšiť podľa pôvodu.
- Zhodnoťte rozloženie a početnosť jazier na Slovensku, vysvetlite ich pôvod.
- 6.1.14 Zdôvodniť nerovnomerné rozloženie zásob podzemnej vody.
- Vysvetlite súvis medzi rozložením podzemných vôd a geologickou stavbou územia (flyš, vápenec, nánosy štrku a pod.).

- 6.1.15 Charakterizovať vodstvo miestnej krajiny.
- Charakterizujte rieky (povodie, režim odtoku), vodné plochy a zásoby podzemnej vody v miestnej krajine.
- 6.1.16 Vymenovať pôdne druhy a ich rozmiestnenie na území Slovenska, vysvetliť usporiadanie pôdnych typov (vertikálna zonálnosť, predhorská zonálnosť) a určiť azonálne pôdne typy.
- Porovnajte jednotlivé oblasti Slovenska podľa rozmiestnenia pôdnych druhov a pôdnych typov, vysvetlite rozdiely v rozmiestnení.
- 6.1.17 Poznať súvislosti medzi podnebím, vodstvom, geologickým podložím a pôdnymi druhmi a pôdnymi typmi v miestnej krajine.
- Vysvetlite, ako vo vašom okolí ovplyvňuje vznik pôd geologická stavba, členitosť povrchu, podnebie, vegetácia miestnej krajiny.
- 6.1.18 Analyzovať fyzickogeografické činitele a mechanizmus ich vplyvu na rozšírenie rastlinných druhov.
- Analyzujte fyzickogeografické pomery a ich vplyv na rozmiestnenie rastlinstva na Slovensku.
- 6.1.19 Podľa mapy charakterizovať rozčlenenie rastlinstva a živočíšstva podľa nadmorskej výšky, určiť súvislosti s podnebím a pôdami.
- Porovnajte jednotlivé oblasti Slovenska podľa rastlinstva a živočíšstva v súvislosti s nadmorskou výškou, podnebím a pôdami.
- 6.1.20 Porovnať zalesnenosť územia Slovenska s ostatnými európskymi štátmi.
- Zhodnoťte zalesnenosť územia SR a porovnajte ju s ostatnými štátmi Európy.
- 6.1.21 Zhodnotiť zásahy človeka do prirodzenej vegetácie v minulosti a na modelových príkladoch (lužné lesy, miestna krajina) poukázať na dôsledky v súčasnosti.
- Posúďte zdravotný stav lesov v jednotlivých oblastiach (poškodené lesy – ťažba, nadmerný výrub, priemyselné emisie, zdravé porasty).
  - Uveďte oblasti, kde sú lesy najviac postihnuté činnosťou človeka a charakterizujte jej negatívne dôsledky pre súčasnosť a budúcnosť.

## 6.2 Obyvateľstvo a sídla

### Obsah

Vývoj osídlenia, počet obyvateľov, rast počtu obyvateľstva, štruktúra obyvateľstva podľa veku, zamestnanosti, národnosti, náboženstva; sídla, sídelná štruktúra, urbanizácia, sídla a ich lokalizácia (Bratislava, Košice, Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica, Trnava, Trenčín, Martin, Prievidza, Piešťany, Poprad, Nové Zámky, Komárno, Bardejov, Banská Štiavnica, Kremnica, Zvolen, Spišská Nová Ves, Levoča, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Senica, Skalica).

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 6.2.1 Vysvetliť vplyv prírodných a socioekonomických podmienok na osídlenie územia v historických súvislostiach.
- Zdôvodnite vplyv prírodných a socioekonomických činiteľov na rozmiestnenie obyvateľstva v jednotlivých oblastiach Slovenska.
- 6.2.2 Charakterizovať aktuálny počet obyvateľov Slovenskej republiky a vývoj počtu obyvateľov.
- Podľa tabuliek porovnajte natalitu, mortalitu, prirodzený prírastok v jednotlivých oblastiach Slovenska.
- 6.2.3 Charakterizovať súčasný prirodzený prírastok na Slovensku a zdôvodniť jeho zmeny za ostatné desaťročia.
- Zhodnoťte (pomocou tabuliek), ako sa menil prirodzený prírastok od roku 1980 do súčasnosti.
- 6.2.4 Charakterizovať národnostné a náboženské zloženie obyvateľstva.
- Charakterizujte národnostné a náboženské zloženie obyvateľov Slovenska.

- 6.2.5 Porovnať počet vidieckych obcí a miest na Slovensku, zostaviť (pomocou tabuliek) poradie piatich najľudnatejších miest, uviesť oblasti rozptýleného osídlenia.
- Analyzujte tematické mapy (hustota zaľudnenia, národnostné zloženie a i.) Slovenska. Zoradte oblasti Slovenska podľa týchto ukazovateľov.
- 6.2.6 Opísať sídla z hľadiska ich kultúrneho alebo hospodárskeho významu.
- Opíšte, aký kultúrny alebo hospodársky význam majú jednotlivé sídla na Slovensku.
- 6.2.7 Charakterizovať sídla v miestnej oblasti.
- Opíšte sídla v miestnej oblasti, ich štruktúru, pôdorys, funkčné členenie.

### **6.3 Hospodárstvo a služby**

#### **Obsah**

Charakteristika hospodárstva a jeho vývoj, poľnohospodárska výroba a oblasti poľnohospodárskej výroby priemyselná výroba a oblasti priemyselnej výroby, doprava, služby, zahraničný obchod, cestovný ruch.

#### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 6.3.1 Charakterizovať jednotlivé odvetvia hospodárstva, stanoviť ich vzájomné väzby.
- Charakterizujte jednotlivé odvetvia hospodárstva na Slovensku, stanovte ich vzájomné prepojenie (ťažba uhlia – elektrárň – chemický priemysel a i.).
- 6.3.2 Klasifikovať základné zameranie rozhodujúcich odvetví priemyselnej výroby na Slovensku (hutníctvo, strojárstvo, chemický a potravinársky priemysel) a ich lokalizačné činitele.
- Zdôvodnite zameranie priemyselnej výroby v jednotlivých oblastiach Slovenska a porovnajte s miestnou krajinou.
- 6.3.3 Vo vzťahu ku klimatickým a pôdnym pomerom určiť najvýznamnejšie plodiny pestované na Slovensku.
- Porovnajte jednotlivé oblasti Slovenska podľa podnebných a pôdných charakteristík a ich vplyvu na rozmiestnenie rastlinnej výroby.
- 6.3.4 Zhodnotiť hospodársky význam lesov a ich využitie na území Slovenska.
- Opíšte negatívne dôsledky odlesnenia v jednotlivých oblastiach Slovenska a aké negatívne dopady to má na rozvoj hospodárstva.
- 6.3.5 Opísať poľnohospodárstvo (lesné hospodárstvo) v miestnej krajine.
- Charakterizujte poľnohospodársku výrobu v miestnej krajine.
- 6.3.6 Podľa mapy určiť smer hlavných trás železničnej, vodnej, cestnej a potrubnej dopravy na Slovensku.
- Posúďte stav leteckej, potrubnej a vodnej dopravy na Slovensku.
  - Uvedte spôsoby, ktorými môžu jednotlivé druhy dopravy znečisťovať prostredie a ako ich dopad možno znížiť.
- 6.3.7 Charakterizovať zahraničný obchod Slovenska.
- Porovnajte export a import SR za posledné roky.
- 6.3.8 Charakterizovať oblasti s možnosťami využitia pre jednotlivé druhy a formy cestovného ruchu.
- Vypracujte zoznam miest a oblastí Slovenska s perspektívnym rozvojom cestovného ruchu a určte jeho druhy.
  - Charakterizujte význam euroregiónov.
  - Zhodnoťte formy cestovného ruchu, ktoré sa môžu realizovať v miestnej krajine
- 6.3.9 Uviesť oblasti Slovenska s narušeným životným prostredím.
- Uvedte oblasti s najviac narušeným životným prostredím a zhodnoťte dôvody ohrozenia
  - Posúďte faktory ohrozujúce životné prostredie miestnej krajiny.

## 7. Geoekológia a environmentalistika

### 7.1 Krajina, krajinná štruktúra a priestorová organizácia

#### Obsah

Prostredie života na Zemi, geografia a životné prostredie, vznik a vývoj krajinného prostredia, vzťah človeka ku krajinnému prostrediu, životné prostredie, environmentalistika, ekológia, geoekológia, krajinná ekológia, krajinné prostredie fyzickogeografická štruktúra krajiny, krajinná sféra Zeme a jej zložky, ohraničenie krajinskej sféry v rámci planéty, prvotná a druhotná štruktúra krajiny, rozmery (dimenzie) krajinných jednotiek, krajinný potenciál, ekologická stabilita, ekologická únosnosť krajiny, diverzita krajiny, prírodné zdroje krajiny, stabilita krajinskej sféry Zeme.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 7.1.1 Poznať základné etapy vývoja krajinného prostredia a ich charakteristické znaky.
  - Porovnajete jednotlivé etapy vývoja krajiny.
- 7.1.2 Stanoviť základné etapy pôsobenia človeka v krajine a uviesť príklady zmien v krajine.
  - Zhodnoťte pôsobenie človeka (kladné, záporné) na krajinu v historických obdobiach a zmeny, ktoré spôsobil.
- 7.1.3 Opísať krajinnú sféru Zeme a vymenovať zložky krajinskej sféry (príklady vzťahov v miestnej krajine).
- 7.1.4 Vysvetliť rozdiel medzi prvotnou a druhotnou (antropogénnou) štruktúrou krajiny.
  - Uvedte na konkrétnom regióne (napríklad v miestnej krajine) prvky prvotnej a druhotnej štruktúry krajiny.
- 7.1.5 Vysvetliť účelové vlastnosti krajiny, prírodné zdroje a krajinný potenciál.
  - Na konkrétnom príklade regiónu stanovte krajinný potenciál.
  - Uvedte príklady oblastí Slovenska s rôznym krajinným potenciálom (poľnohospodársky, vodný, rekreačný).
- 7.1.6 Na konkrétnych príkladoch charakterizovať pojmy vyjadrujúce účelové vlastnosti prírodnej krajiny.
- 7.1.7 Vysvetliť pojem stabilita krajinskej sféry Zeme.
  - Vysvetlite význam stability krajinskej sféry Zeme a dôsledky jej narušenia na existenciu života na Zemi.
  - Opíšte (na príklade), v čom spočíva ekologická únosnosť krajiny.

### 7.2 Kultúrna krajina

#### Obsah

Typy kultúrnej krajiny podľa stupňa premeny; formy využitia zeme, uzly, siete, povrchy, regióny kultúrnej krajiny, homogénne a nodálne; geotechnické systémy krajiny.

#### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

- 7.2.1 Porovnať prírodnú a kultúrnu krajinu.
  - Schematicky znázorníte proces premeny prírodnej krajiny na kultúrnu krajinu.
  - Na konkrétnom príklade z miestnej krajiny opíšte, ako by vyzerala prírodná krajina.
  - Opíšte a porovnajete typy krajín podľa stupňa premeny od nezmenenej po umelú krajinu, uveďte príklady zo Slovenska.
- 7.2.2 Vysvetliť formy využitia zeme (krajín).
  - Porovnajete konkrétne oblasti sveta podľa foriem využitia zeme.

- Podľa mapy Slovenska opíšte priestorové štruktúry foriém využitia zeme (krajiny), krajinu predstavte vo forme uzlov (sídla), sietí (spojnice medzi uzlami) a povrchov (lesy, poľnohospodárska pôda).
  - Opíšte vzťah človeka a ekosystémov v jednotlivých oblastiach Zeme.
  - Charakterizujte ekosystém v miestnej krajine.
  - Uved'te činnosti, ktorými človek zasahuje do ekosystému a negatívne ovplyvňuje podmienky existencie ľudstva.
  - Objasnite pojem a zdôvodnite význam klimaxových spoločenstiev pre zachovanie stability krajinnej sféry Zeme.
  - Zhodnoťte medzinárodné aktivity a hnutia na ochranu životného prostredia.
- 7.2.3 Zostrojíte náčrt nodálneho a homogénneho regiónu.
- Nakreslite princíp nodálneho a homogénneho regiónu a porovnajte s vaším regiónom

### ***7.3 Globálne environmentálne problémy***

#### **Obsah**

Zdroje znečistenia (prírodné, umelé), dôsledky znečistenia ovzdušia, vody, pôdy, znehodnotenie rastlinstva a živočíšstva, úbytok surovínových zdrojov.

#### **Požiadavky na vedomosti a zručnosti**

- 7.3.1 Klasifikovať procesy a zdroje, ktoré znečisťujú ovzdušie, pôdu, vodu.
- Posúďte, prečo sa úbytok a znehodnocovanie pôdy stáva globálnym problémom ľudstva.
  - Porovnajte znečistenie pôdy, ovzdušia a vody z dlhodobého hľadiska (trvalosti následkov).
  - Opíšte proces erózie a určte, ktoré oblasti sveta trpia nadmiernou eróziou.
- 7.3.2 Vysvetliť vznik a dôsledky skleníkového efektu, kyslých dažďov, ozónovej diery a dezertifikácie.
- Opíšte vznik skleníkového efektu, kyslých dažďov a ozónovej diery.
  - Uved'te možné dôsledky (v blízkej a vzdalenej budúcnosti) otepľovania zemskej atmosféry, chemických zmien troposféry, narúšania ozónovej vrstvy na prírodu a človeka.
  - Uved'te ako vzniká dezertifikácia a v ktorých oblastiach Zeme sa najviac vyskytuje.

## **Úpravy cieľových požiadaviek z geografie B pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**

### ***žiaci so sluchovým postihnutím***

Cieľové požiadavky z geografie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

### ***žiaci so zrakovým postihnutím***

#### **Úvod**

#### ***vypúšťa sa***

- 2. Získavať informácie z geografických zdrojov (mapy, diagramy, grafy, letecké fotografie a pod.), analyzovať a hodnotiť ich. Zároveň vedieť získané poznatky interpretovať formou geografických znázornení (máp, diagramov...).

## Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z geografie

### Špecifické cieľové požiadavky

#### požiadavky

- Špecifické cieľové požiadavky, ktoré sa rozvíjajú geografickým vzdelávaním zvyšujú schopnosť pracovať s mapou, schopnosť orientovať sa v teréne, schopnosť správne geograficky sa vyjadrovať, schopnosť využívať geografické informačné zdroje (kartogramy, kartodiagramy, profily územia, klimadiagramy, vekové pyramídy a i.).

#### sa upravujú

- Špecifické cieľové požiadavky, ktoré sa rozvíjajú geografickým vzdelávaním zvyšujú schopnosť správne geograficky sa vyjadrovať.

### Exemplifikačné úlohy

#### požiadavky

- úlohy na prácu s mapou,
- úlohy na tvorbu máp, diagramov, kartogramov,
- úlohy na získavanie informácií zo zdrojov.

**sa upravujú podľa stupňa postihnutia, obvykle sa nahrádzajú opisom či vysvetlením, resp. uvedením príkladu**

## 2. Planéta Zem a jej zobrazovanie

### Obsah

#### požiadavka

- Zem vo vesmíre, vesmír, galaxia, slnečná sústava, planéty, mesiace, tvar Zeme, veľkosť Zeme, postavenie Zeme v slnečnej sústave, pohyby Zeme a ich dôsledky, modely Zeme, glóbus, mapa, rotácia Zeme, čas rotácie, slnečný deň, uhlová rýchlosť rotácie, časové pásma, pásmový čas, miestny čas, obeh Zeme okolo Slnka a jeho dôsledky, tvar dráhy obehu Zeme, skutočné pohyby Zeme a zdanlivé pohyby Slnka, uhol zemskej osi k rovine obehu, charakteristika Mesiaca (veľkosť, vzdialenosť, pohyby, fázy), vplyv Mesiaca na Zem (príliv, odliv, význam slapových javov), kartografia, mapa, proces tvorby máp, mierka mapy, druhy máp podľa mierky, význam mapy pre človeka, kartografické zobrazenia, obsah mapy (topografický, tematický), legenda, geografická poloha miesta na Zemi.

#### sa upravuje

- Zem vo vesmíre, vesmír, galaxia, slnečná sústava, planéty, mesiace, tvar Zeme, veľkosť Zeme, postavenie Zeme v slnečnej sústave, pohyby Zeme a ich dôsledky, modely Zeme, glóbus, mapa, rotácia Zeme, čas rotácie, slnečný deň, uhlová rýchlosť rotácie, časové pásma, pásmový čas, miestny čas, obeh Zeme okolo Slnka a jeho dôsledky, tvar dráhy obehu Zeme, skutočné pohyby Zeme a zdanlivé pohyby Slnka, uhol zemskej osi k rovine obehu, charakteristika Mesiaca (veľkosť, vzdialenosť, pohyby, fázy), vplyv Mesiaca na Zem (príliv, odliv, význam slapových javov), geografická poloha miesta na Zemi.

### Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### vypúšťa sa

- 2.2 Určiť postavenie Zeme v slnečnej sústave.
- 2.3 Opísať a graficky znázorniť tvar Zeme.
- 2.17 Vysvetliť pojem mapa, vyhodnotiť obsah (čítať) mapy, porovnať rôzne druhy máp.
- 2.18 Používať mapy a rôzne geografické metódy na získavanie informácií o Zemi, vedieť sa orientovať na mape.

#### požiadavka

- 2.14 Opísať pohyby Mesiaca a vznik jednotlivých fáz Mesiaca.
  - Zakreslite do schémy Slnko – Zem – Mesiace v rôznych polohách a vysvetlite ako tieto vzájomné polohy určujú mesačné fázy.

#### sa upravuje

- 2.14 Opísať pohyby Mesiaca a vznik jednotlivých fáz Mesiaca.
  - Vysvetlite, ktoré vzájomné polohy Slnka, Zeme a Mesiaca určujú mesačné fázy.

### 3. Fyzická geografia

#### 3.1 Atmosféra

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

##### **požiadavky**

- 3.1.10 Vymenovať a ukázať na mape oblasti (základných) vzduchových hmôt a atmosferických frontov.
- 3.1.11 Objasniť vznik cyklóny a podľa schémy znázorniť smer pohybu vzduchu v cyklóne a anticyklóne na severnej a južnej pologuli.

##### **sa upravujú**

- 3.1.10 Vymenovať oblasti (základných) vzduchových hmôt a atmosferických frontov.
- 3.1.11 Objasniť vznik cyklóny a smer pohybu vzduchu v cyklóne a anticyklóne na severnej a južnej pologuli.

#### 3.2 Litosféra a georeliéf

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

##### **požiadavky**

- 3.2.2 Vysvetliť pojem litosférická doska. Graficky znázorniť a objasniť mechanizmus pohybov litosferických dosiek.
- 3.2.3 Klasifikovať a konkretizovať dôsledky pohybov litosférických dosiek a určiť podľa mapy príklady pevninských a oceánskych riftov, oceánskych priekop, sopečných ostrovných oblúkov a pásmových pohorí.
- 3.2.4 Opísať vznik pohorí, poznať rôzne mechanizmy vzniku pohorí.
- 3.2.5 Vysvetliť vznik magmatizmu a vulkanizmu.
  - Uveďte a znázorníte na schéme podmienky vzniku sopečnej činnosti.
  - Podľa mapy lokalizujte najrozsiahlejšie oblasti vulkanizmu. Zdôvodnite lokalizáciu oblastí na Zemi.

##### **sa upravujú**

- 3.2.2 Vysvetliť pojem litosférická doska a objasniť mechanizmus pohybov litosferických dosiek.
- 3.2.3 Klasifikovať a konkretizovať dôsledky pohybov litosférických dosiek a uviesť príklady pevninských a oceánskych riftov, oceánskych priekop, sopečných ostrovných oblúkov a pásmových pohorí.
- 3.2.4 Uviesť rozdiel medzi vrásovým, kryhovým a sopečným pohorím.
- 3.2.5 Vysvetliť vznik magmatizmu a vulkanizmu.
  - Uveďte podmienky vzniku sopečnej činnosti.
  - Lokalizujte najrozsiahlejšie oblasti vulkanizmu. Zdôvodnite lokalizáciu oblastí na Zemi.

#### 3.3 Hydrosféra

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

##### **požiadavky**

- 3.3.4 Rozlíšiť základné pohyby morskej vody, charakterizovať príčiny ich vzniku, prejavy a dôsledky. Určiť významné morské prúdy a ukázať ich na mape. Porovnať ich pôsobenie na západné a východné pobrežie kontinentov severnej a južnej pologule.
- 3.3.5 Vymenovať prvky hydrografickej siete, konkretizovať ich na príkladoch z mapy, vysvetliť a ukázať na mape rozdiel medzi povodím, rozvodím a úmorím.
- 3.3.7 Rozdeliť jazerá na základe vzniku a na mape uviesť ich príklady.

##### **sa upravujú**

- 3.3.4 Rozlíšiť základné pohyby morskej vody, charakterizovať príčiny ich vzniku, prejavy a dôsledky. Vymenovať morské prúdy a opísať ich vplyv na západné a východné pobrežie kontinentov severnej a južnej pologule.
- 3.3.5 Vymenovať prvky hydrografickej siete a vysvetliť rozdiel medzi povodím, rozvodím a úmorím.
- 3.3.7 Opísať jazerá podľa vzniku, uviesť ich príklady.

### 3.4 Pedosféra

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavka

- 3.4.2 Pomocou mapy opísať horizontálne (šírkové) usporiadanie hlavných pôdnych typov na Zemi a jeho väzby na podnebie.
  - Vymenujte a určte podľa mapy jednotlivé typy pôd v rôznych častiach sveta.

#### sa upravuje

- 3.4.2 Opísať horizontálne (šírkové) usporiadanie hlavných pôdnych typov na Zemi a jeho väzby na podnebie.
  - Vymenujte jednotlivé typy pôd v rôznych častiach sveta.

## 4. Humánna geografia

### 4.1 Obyvateľstvo

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavky

- 4.1.3 Porovnať oblasti sveta podľa počtu obyvateľov, klasifikovať činitele, ktoré majú vplyv na rozmiestnenie obyvateľstva.
  - Analyzujte mapy rozmiestnenia obyvateľstva na Zemi a porovnajte zaľudnenie v rôznych častiach sveta.
- 4.1.4 Určiť regióny s najvyšším počtom obyvateľov a lokalizovať ich na mape. Vymenovať aspoň päť štátov s počtom obyvateľov nad 100 miliónov.
- 4.1.7 Rozlíšiť a vymenovať najpočetnejšie národy, jazykové rodiny (skupiny) a náboženstvá na Zemi, lokalizovať oblasti ich rozšírenia na mape.
  - Analyzujte mapy (podľa svetadielov a regiónov) na základe prevládajúcej rasy, národnosti, gramotnosti, náboženstva a i.

#### sa upravujú

- 4.1.3 Porovnať oblasti sveta podľa počtu obyvateľov, klasifikovať činitele, ktoré majú vplyv na rozmiestnenie obyvateľstva.
  - Porovnajte zaľudnenie v rôznych častiach sveta.
- 4.1.4 Vymenovať regióny s najvyšším počtom obyvateľov. Vymenovať aspoň päť štátov s počtom obyvateľov nad 100 miliónov.
- 4.1.7 Rozlíšiť a vymenovať najpočetnejšie národy, jazykové rodiny (skupiny) a náboženstvá na Zemi.

### 4.2 Činnosť obyvateľstva

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavky

- 4.2.1 Určiť lokalizačné činitele poľnohospodárskej výroby.
  - Ukážte na mape oblasti, najvhodnejšie pre poľnohospodársku výrobu na základe prírodných pomerov (teplota, množstvo zrážok, pôdy, reliéf).
- 4.2.3 Lokalizovať na mape významné ložiská nerastných surovín.
  - Porovnajte (pomocou tabuliek a máp) ťažbu nerastných surovín v súčasnosti a minulosti.

#### sa upravujú

- 4.2.1 Určiť lokalizačné činitele poľnohospodárskej výroby.
  - Vymenujte oblasti, najvhodnejšie pre poľnohospodársku výrobu na základe prírodných pomerov (teplota, množstvo zrážok, pôdy, reliéf).
- 4.2.3 Vymenujte významné ložiská nerastných surovín.

### 4.3 Sídla

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavka

- 4.3.4 Charakterizovať veľkostnú štruktúru sídel, funkcie sídel a opísať funkčné členenie mesta. Charakterizovať mestá podľa veľkosti a funkcií.



- Porovnajzte monofunkčné a polyfunkčné sídla, uvedte ich príklady.
- Opíšte funkčné členenie mesta podľa teórie koncentrických zón, teórie sektorov, teórie viacerých jadier.

#### **sa upravuje**

- 4.3.4 Charakterizovať veľkostnú štruktúru sídel, funkcie sídel a opísať funkčné členenie mesta. Charakterizovať mestá podľa veľkosti a funkcií.
  - Porovnajzte monofunkčné a polyfunkčné sídla, uvedte ich príklady.

## **5. Regionálna geografia sveta**

### **5.1 Politická mapa sveta**

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavka**

- 5.1.1 Charakterizovať zásadné zmeny na politickej mape sveta po 2. svetovej vojne.
  - Analyzujte politickú mapu. Zhodnoťte zásadné zmeny na nej po 2. svetovej vojne.

#### **sa upravuje**

- 5.1.1 Charakterizovať zásadné zmeny na politickej mape sveta po 2. svetovej vojne.
  - Opíšte zásadné zmeny týkajúce sa vzniku a zániku štátov po 2. svetovej vojne.

## **5.2 Európa**

### **5.2.1 Poloha, horizontálna činnosť, prírodné pomery**

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **vypúšťa sa**

- 5.2.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej činnosti.
  - Určte vybrané prvky horizontálnej členitosti na fyzickogeografickej aj obrysovej mape.

#### **požiadavky**

- 5.2.1.3 Charakterizovať vývoj reliéfu Európy, pôsobenie vnútorných a vonkajších činiteľov.
  - Opíšte podľa mapy reliéf Európy, porovnajzte jeho jednotlivé časti podľa vývoja v rôznych geologických obdobiach a vzájomného pôsobením exogénnych a endogénnych síl.
  - Porovnajzte jednotlivé oblasti Európy podľa obdobia vzniku pohorí (Škandinávské vrchy, Centrálny masív, Česká vysočina, Karpaty, Alpy).
  - Uvedte príklady pôsobenia vonkajších činiteľov na povrch (horské a pevninové ľadovce, jazerá, rieky, vietor).
  - Určte (podľa máp, literatúry a fotografií), ktoré vnútorné alebo vonkajšie činitele sa najviac podieľali na tvorbe reliéfu Európy.
  - Určte na mape vybrané prvky vertikálnej členitosti.
- 5.2.1.5 Ukázať podnebné pásma na mape a zhrnúť odlišnosti základných meteorologických prvkov počas roka.
- 5.2.1.6 Lokalizovať na mape vybrané vodné toky, jazerá, zhodnotiť hospodársky význam riek a vodných nádrží.
- 5.2.1.7 Charakterizovať zákonitosti rozšírenia pôd, rastlinstva, živočíšstva v Európe v závislosti od geografickej šírky a nadmorskej výšky.
  - Pomocou tematických máp povrchu, podnebia, pôd, rozmiestnenia rastlinstva a živočíšstva komplexne charakterizujte Európu.

#### **sa upravujú**

- 5.2.1.3 Charakterizovať vývoj reliéfu Európy, pôsobenie vnútorných a vonkajších činiteľov.
  - Opíšte reliéf Európy, porovnajzte jeho jednotlivé časti podľa vývoja v rôznych geologických obdobiach a vzájomného pôsobením exogénnych a endogénnych síl.
  - Porovnajzte jednotlivé oblasti Európy podľa obdobia vzniku pohorí (Škandinávské vrchy, Centrálny masív, Česká vysočina, Karpaty, Alpy).
  - Uvedte príklady pôsobenia vonkajších činiteľov na povrch (horské a pevninové ľadovce, jazerá, rieky, vietor).

- Vymenujte tie vnútorné alebo vonkajšie činitele, ktoré sa najviac podieľali na tvorbe reliéfu Európy.
- 5.2.1.5 Zhrnúť odlišnosti základných meteorologických prvkov počas roka.
- 5.2.1.6 Vymenovať významné vodné toky v Európe, uviesť cez ktoré štáty a mestá pretekajú, zhodnotiť hospodársky význam riek a vodných nádrží.
- 5.2.1.7 Charakterizovať zákonitosti rozšírenia pôd, rastlinstva, živočíšstva v Európe v závislosti od geografickej šírky a nadmorskej výšky.

## 5.2.2 Obyvateľstvo a sídla

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

### **požiadavka**

- 5.2.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné zaľudnenie Európy, lokalizovať na mape najviac zaľudnené oblasti.
  - Porovnajte zaľudnenie oblastí Európy, špecifikujte rozdiely v hustote obyvateľstva.
  - Na konkrétnych príkladoch demonštrujte príčiny rozdielneho osídľovania (rieky, úrodné pôdy, pobrežie a i.).

### **sa upravuje**

- 5.2.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné zaľudnenie Európy, vymenovať najviac zaľudnené oblasti.
  - Na konkrétnych príkladoch demonštrujte príčiny rozdielneho osídľovania (rieky, úrodné pôdy, pobrežie a i.).

### **vypúšťa sa**

- 5.2.2.3 Posúdiť rozdiely v stupni urbanizácie jednotlivých častí Európy.
  - Porovnajte podľa tabuliek stupeň urbanizácie v rôznych štátoch Európy.

### **požiadavka**

- 5.2.2.4 Lokalizovať na mape všetky štáty Európy, ich hlavné mestá a vybrané veľké mestá.
  - Podľa mapy lokalizujte všetky štáty Európy a vymenujte hlavné mestá s určením ich polohy.

### **sa upravuje**

- 5.2.2.4 Vymenovať všetky štáty Európy, ich hlavné mestá a vybrané veľké mestá.
  - Vymenujte všetky štáty Európy, ich hlavné a veľké mestá a určte ich polohu.

## 5.2.3 Hospodárstvo a služby

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

### **požiadavky**

- 5.2.3.1 Charakterizovať sústredenie jednotlivých odvetví priemyselnej výroby v oblastiach a uviesť príklady výrobkov.
  - Zhodnoťte lokalizačné činitele hutníckej a strojárkej výroby v Nemecku, textilnej výroby vo Veľkej Británii, výroby lodí v Nórsku a i..
  - Podľa mapy a tabuliek komplexne charakterizujte nerastné suroviny európskeho významu (čierné uhlie, hnedé uhlie, ropa, síra, farebné kovy, železná ruda) a priradte k nim lokality, kde sa ťažia.
- 5.2.3.5 Ukázať na mape najvýznamnejšie prístavy a letiská, zdôvodniť ich význam.
  - Komplexne charakterizujte vybrané makroregióny jednotlivých oblastí Európy.
  - Zhrňte najnovšie zmeny v Európe. Zhodnoťte, aký budú mať pre budúcnosť význam.

### **sa upravujú**

- 5.2.3.1 Charakterizovať sústredenie jednotlivých odvetví priemyselnej výroby v oblastiach a uviesť príklady výrobkov.
  - Zhodnoťte lokalizačné činitele hutníckej a strojárkej výroby v Nemecku, textilnej výroby vo Veľkej Británii, výroby lodí v Nórsku a i..
  - Komplexne charakterizujte nerastné suroviny európskeho významu (čierné uhlie, hnedé uhlie, ropa, síra, farebné kovy, železná ruda) a priradte k nim lokality, kde sa ťažia.
- 5.2.3.5 Vymenovať najvýznamnejšie prístavy a letiská, zdôvodniť ich význam, uviesť, v ktorých štátoch sa nachádzajú.

- Komplexne charakterizujte vybrané makroregióny jednotlivých oblastí Európy.
- Zhrňte najnovšie zmeny v Európe. Zhodnoťte, aký budú mať pre budúcnosť význam.

## 5.3 Ázia

### 5.3.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavky**

- 5.3.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
- 5.3.1.3 Zhodnotiť podľa mapy zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
  - Porovnajte rozloženie povrchových celkov v svetadieli.
- 5.3.1.4 Ukázať na mape vybrané prvky vertikálnej členitosti.
  - Určte na mape jednotlivé povrchové celky.
- 5.3.1.6 Vysvetliť odlišnosti v klimatických charakteristikách (teplota, množstvo zrážok v severnej a južnej Ázii).
  - Vyhodnoťte a porovnajte klimatické diagramy (množstva zrážok, priebeh teploty) vybraných miest.
- 5.3.1.7 Určiť podľa mapy najvýznamnejšie úmoria, rieky, jazerá.
  - Podľa mapy lokalizovať jednotlivé rieky, jazerá, úmoria.

#### **sa upravujú**

- 5.3.1.2 Vymenovať polostrovy, ostrovy Ázie, okrajové moria, prielivy a prieplyvy okolo Ázie.
- 5.3.1.3 Zhodnotiť zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
  - Porovnajte rozloženie povrchových celkov v svetadieli.
- 5.3.1.4 Určiť vybrané prvky vertikálnej členitosti.
  - Vymenujte najvyššie pohoria a vrchy Ázie.
- 5.3.1.6 Vysvetliť odlišnosti v klimatických charakteristikách (teplota, množstvo zrážok v severnej a južnej Ázii).
- 5.3.1.7 Vymenovať najvýznamnejšie úmoria, rieky, jazerá.
  - Lokalizujte jednotlivé rieky, jazerá, úmoria.

## 5.4 Afrika

### 5.4.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavky**

- 5.4.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
  - Podľa obsahovej časti lokalizujte všetky prvky horizontálnej členitosti.
- 5.4.1.3 Zhodnotiť podľa mapy zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
  - Porovnajte povrch oblastí Afriky.
- 5.4.1.5 Odlíšiť a lokalizovať na mape podnebné pásma Afriky.
  - Zakreslite do obrysovej mapy jednotlivé podnebné pásma, vysvetlite ich vznik a rozloženie.
- 5.4.1.6 Lokalizovať na mape vybrané rieky, jazerá a priehrady.
  - Posúďte význam veľkých vodných nádrží na jednotlivých riekach (Asuánska priehrada, Kariba).

#### **sa upravujú**

- 5.4.1.2 Vymenovať vybrané prvky horizontálnej členitosti.
  - Vymenujte najvýznamnejšie polostrovy Afriky.
- 5.4.1.3 Zhodnotiť zastúpenie jednotlivých povrchových celkov (pohorí, nížin, náhorných plošín).
  - Porovnajte povrch oblastí Afriky.
- 5.4.1.5 Odlíšiť a lokalizovať na mape podnebné pásma Afriky.
  - Vysvetlite vznik a rozloženie podnebných pásiem v Afrike.
- 5.4.1.6 Vymenujte významné rieky, jazerá a priehrady Afriky.

- Posúďte význam veľkých vodných nádrží na jednotlivých riekach (Asuánska priehrada, Kariba).

## 5.4.2 Obyvateľstvo a sídla

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

### **požiadavky**

- 5.4.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, identifikovať najhustejšie zaľudnené oblasti na mape.
  - Zdôvodnite nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, ukážte oblasti husto a riedko osídlené.
- 5.4.2.3 Lokalizovať najväčšie mestá, zosumarizovať proces urbanizácie.

### **sa upravujú**

- 5.4.2.2 Zdôvodniť nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, vymenovať najhustejšie zaľudnené oblasti.
  - Zdôvodnite nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva Afriky, vymenujte oblasti husto a riedko osídlené.
- 5.4.2.3 Vymenovať najväčšie mestá, zosumarizovať proces urbanizácie.

## 5.4.3 Hospodárstvo a služby

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

### **požiadavka**

- 5.4.3.6 Uviesť možnosti cestovného ruchu.
  - Podľa mapy a literatúry vyberte oblasti vhodné pre cestovný ruch, zdôvodnite aký druh cestovného ruchu by bol najvhodnejší.

### **sa upravuje**

- 5.4.3.6 Uviesť možnosti cestovného ruchu.
  - Uvedte, aký druh cestovného ruchu by bol najvhodnejší pre jednotlivé oblasti Afriky.

## 5.5 Amerika

### 5.5.1 Poloha, horizontálna členitosť, prírodné pomery

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **vypúšťa sa**

- 5.5.1.2 Lokalizovať na mape vybrané prvky horizontálnej členitosti.
  - Lokalizujte na mape, resp. obrysovej mape prvky horizontálnej členitosti, vertikálnej členitosti, prvky hydrografickej siete a krajinných typov.

#### **požiadavky**

- 5.5.1.3 Vymenovať a určiť na mape vybrané povrchové celky, porovnať zastúpenie pohorí a nížin.
- 5.5.1.5 Lokalizovať na mape vybrané rieky, vodné plochy, vodopády.
  - Na mape určte jednotlivé rieky, jazerá, vodné plochy, uvedené v obsahovej časti.

#### **sa upravujú**

- 5.5.1.3 Vymenovať vybrané povrchové celky, porovnať zastúpenie pohorí a nížin.
- 5.5.1.5 Lokalizovať na mape vybrané rieky, vodné plochy, vodopády.
  - Vymenujte najznámejšie rieky, jazerá, vodné plochy.

### 5.5.2 Obyvateľstvo a sídla

*Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavka**

- 5.5.2.3 Charakterizovať urbanizáciu Ameriky, porovnať jednotlivé oblasti Ameriky podľa urbanizácie a na mape lokalizovať jej najväčšie sídla.

#### **sa upravuje**

- 5.5.2.3 Charakterizovať urbanizáciu Ameriky, porovnať jednotlivé oblasti Ameriky podľa urbanizácie a vymenovať jej najväčšie sídla.

### 5.5.3 Hospodárstvo a služby

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavka

- 5.5.3.2 Vymenovať a lokalizovať na mape miesta svetovo významnej ťažby nerastných surovín.
  - Určte miesta ťažby významných nerastných surovín, podľa tabuliek vytvorte poradie štátov sveta v ťažbe vybraných surovín. Určte možnosti využitia uvedených surovín.
- 5.5.3.5 Zhrnúť súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.
  - Komplexne charakterizujte vybratú lokalitu cestovného ruchu (Yosemitský park, Niagarské vodopády, Machu Picchu a pod.).
  - Vytvorte komplexnú geografickú charakteristiku vybratého regiónu Ameriky.
  - Zhodnoťte aktuálne zmeny v Amerike. Posúďte ich význam pre budúcnosť.

#### sa upravuje

- 5.5.3.2 Vymenovať miesta svetovo významnej ťažby nerastných surovín.
  - Určte miesta ťažby významných nerastných surovín. Určte možnosti využitia uvedených surovín
- 5.5.3.5 Zhrnúť súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.
  - Komplexne charakterizujte vybratú lokalitu cestovného ruchu (Yosemitský park, Niagarské vodopády, Machu Picchu a pod.).
  - Zhodnoťte aktuálne zmeny v Amerike. Posúďte ich význam pre budúcnosť.

## 5.6 Austrália a Oceánia

### 5.6.1 Poloha, prírodné pomery

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### vypúšťa sa

- 5.6.1.2 Lokalizovať na mape vybraté prvky horizontálnej členitosti.
  - Určte podľa mapy prvky horizontálnej členitosti Austrálie.

#### požiadavky

- 5.6.1.3 Určiť podnebné pásma Austrálie a lokalizovať ich na mape.
- 5.6.1.6 Opísať pôvod ostrovov v Oceánii a uviesť príklady na mape.
- 5.6.1.7 Lokalizovať na mape významné vodné toky, vodné plochy a oblasti s výskytom podzemných vôd v Austrálii.
- 5.6.1.8 Vysvetliť nadväznosť bioklimatických pásiem na podnebné pásma Austrálie, opísať ich rozmiestnenie a uviesť najvýznamnejších predstaviteľov rastlinstva a živočíšstva.
  - Vysvetlite špecifické znaky rastlinstva a živočíšstva Austrálie a Oceánie, vymenujte a lokalizujte na mape vegetačné oblasti.

#### sa upravujú

- 5.6.1.3 Určiť podnebné pásma Austrálie.
- 5.6.1.6 Opísať pôvod ostrovov v Oceánii a uviesť príklady.
- 5.6.1.7 Vymenovať významné vodné toky, vodné plochy a oblasti s výskytom podzemných vôd v Austrálii.
- 5.6.1.8 Vysvetliť nadväznosť bioklimatických pásiem na podnebné pásma Austrálie, opísať ich rozmiestnenie a uviesť najvýznamnejších predstaviteľov rastlinstva a živočíšstva.
  - Vysvetlite špecifické znaky rastlinstva a živočíšstva Austrálie a Oceánie, vymenujte vegetačné oblasti.

### 5.6.2 Obyvateľstvo a sídla

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### vypúšťa sa

- 5.6.2.3 Určiť polohu sídiel a zdôvodniť.

### 5.6.3 Hospodárstvo

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### požiadavka

- 5.6.3.1 Zhodnotiť význam nerastného bohatstva Austrálie a Oceánie a podľa mapy určiť významné oblasti ťažby.

#### **sa upravuje**

- 5.6.3.1 Zhodnotiť význam nerastného bohatstva Austrálie a Oceánie a vymenovať významné oblasti ťažby.

## **5.8 Oceány**

### *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavka**

- 5.8.1 Určiť rozloženie jednotlivých častí Svetového oceána.
  - Komplexne charakterizujte (podľa máp a literatúry) Tichý oceán, Atlantický oceán, Severný ľadový oceán, Indický oceán.
- 5.8.2 Porovnať hospodárske využitie jednotlivých oceánov.
  - Pomocou mapy dopravy zistíte, kadiaľ a cez ktoré oceány prechádzajú hlavné námorné trasy prepravy ropy.

#### **sa upravuje**

- 5.8.1 Určiť rozloženie jednotlivých častí Svetového oceána.
  - Komplexne charakterizujte Tichý oceán, Atlantický oceán, Severný ľadový oceán, Indický oceán.
- 5.8.2 Porovnať hospodárske využitie jednotlivých oceánov.

## **6. Geografia Slovenskej republiky**

### **6.1 Poloha, prírodné pomery**

#### *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavky**

- 6.1.1 Určiť polohu Slovenska geografickými súradnicami a analyzovať výhody a nevýhody polohy.
  - Zhodnoťte dôsledky polohy Slovenska vzhľadom na vzdialenosť k oceánom a nadmorskú výšku.
  - Pomocou mapy určte historické cesty, ktoré viedli územím Slovenska v minulosti. Posúďte, ako sa využívajú dnes.
- 6.1.3 Vysvetliť súvislosť medzi vytváraním reliéfu v jednotlivých geologických dobách a horninovým zložením geologických pásiem.
  - Pomocou mapy charakterizujte vývoj Karpát a Panónskej panvy v jednotlivých geologických dobách a rozmiestnenie flyšových, jadrových a sopečných pohorí a Panónskej panvy.
- 6.1.4 Vymenovať významné nerastné suroviny Slovenska, lokalizovať miesta ich výskytu na mape a posúdiť ich vzťah k horninovému podložiu.
- 6.1.5 Opísať geomorfologické procesy, ktoré modelovali reliéf Slovenska a podľa mapy na konkrétnych príkladoch charakterizovať ich vplyv.
- 6.1.11 Podľa mapy určiť úmoria, do ktorých patrí územie Slovenska a ich rozvodia.
- 6.1.12 Lokalizovať na mape rieky, určiť vybrané rieky na obrysovej mape, porovnať ich podľa režimu odtoku.
- 6.1.13 Zostaviť poradie (pomocou tabuliek) najrozľahlejších jazier a vodných nádrží na Slovensku, lokalizovať ich na mape a rozlíšiť podľa pôvodu.
- 6.1.19 Podľa mapy charakterizovať rozčlenenie rastlinstva a živočíšstva podľa nadmorskej výšky, určiť súvislosti s podnebím a pôdami.

#### **sa upravujú**

- 6.1.1 Určiť polohu Slovenska geografickými súradnicami a analyzovať výhody a nevýhody polohy.
  - Zhodnoťte dôsledky polohy Slovenska vzhľadom na vzdialenosť k oceánom a nadmorskú výšku.
  - Vymenujte historické cesty, ktoré viedli územím Slovenska v minulosti. Posúďte, ako sa využívajú dnes.

- 6.1.3 Vysvetliť súvislosť medzi vytváraním reliéfu v jednotlivých geologických dobách a horninovým zložením geologických pásiem.
  - Charakterizujte vývoj Karpát a Panónskej panvy v jednotlivých geologických dobách a rozmiestnenie flyšových, jadrových a sopečných pohorí a Panónskej panvy.
- 6.1.4 Vymenovať významné nerastné suroviny Slovenska, uviesť miesta ich výskytu a posúdiť ich vzťah k horninovému podložiu.
- 6.1.5 Opísať geomorfologické procesy, ktoré modelovali reliéf Slovenska.
- 6.1.11 Určiť úmoria, do ktorých patrí územie Slovenska a ich rozvodia.
- 6.1.13 Vymenujte najrozľahlejšie jazerá a vodné nádrže na Slovensku a rozlíšte ich podľa pôvodu.
- 6.1.19 Charakterizovať rozčlenenie rastlinstva a živočíšstva podľa nadmorskej výšky, určiť súvislosti s podnebím a pôdami.

#### **vypúšťa sa**

- 6.1.6 Lokalizovať na mape geomorfologické celky.
  - Podľa mapy lokalizujte geomorfologické celky Slovenska. Pracujte aj s obrysovou mapou.
- 6.1.10 Podľa mapy určiť priemernú ročnú teplotu oblastí Slovenska, ročný chod teplôt, charakterizovať teplotný gradient a vznik teplotnej inverzie.
- 6.1.12 Lokalizovať na mape rieky, určiť vybrané rieky na obrysovej mape, porovnať ich podľa režimu odtoku.

## **6.2 Obyvateľstvo a sídla**

### *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavky**

- 6.2.2 Charakterizovať aktuálny počet obyvateľov Slovenskej republiky a vývoj počtu obyvateľov.
  - Podľa tabuliek porovnajte natalitu, mortalitu, prirodzený prírastok v jednotlivých oblastiach Slovenska.
- 6.2.3 Charakterizovať súčasný prirodzený prírastok na Slovensku a zdôvodniť jeho zmeny za ostatné desaťročia.
  - Zhodnoťte (pomocou tabuliek), ako sa menil prirodzený prírastok od roku 1980 do súčasnosti.
- 6.2.5 Porovnať počet vidieckych obcí a miest na Slovensku, zostaviť (pomocou tabuliek) poradie piatich najľudnatejších miest, uviesť oblasti rozptýleného osídlenia.
  - Analyzujte tematické mapy (hustota zaľudnenia, národnostné zloženie a i.) Slovenska. Zoradte oblasti Slovenska podľa týchto ukazovateľov.

#### **sa upravujú**

- 6.2.2 Charakterizovať aktuálny počet obyvateľov Slovenskej republiky a vývoj počtu obyvateľov.
  - Porovnajte natalitu, mortalitu, prirodzený prírastok v jednotlivých oblastiach Slovenska.
- 6.2.3 Charakterizovať súčasný prirodzený prírastok na Slovensku a zdôvodniť jeho zmeny za ostatné desaťročia.
  - Zhodnoťte ako sa menil prirodzený prírastok od roku 1980 do súčasnosti.
- 6.2.5 Porovnať počet vidieckych obcí a miest na Slovensku, zostaviť (pomocou tabuliek) poradie piatich najľudnatejších miest, uviesť oblasti rozptýleného osídlenia.
  - Zoradte oblasti Slovenska podľa nasledovných ukazovateľov – hustota zaľudnenia, národnostné zloženie a i.

## **6.3 Hospodárstvo a služby**

### *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*

#### **požiadavka**

- 6.3.6 Podľa mapy určiť smer hlavných trás železničnej, vodnej, cestnej a potrubnej dopravy na Slovensku.

#### **sa upravuje**

- 6.3.6 Uviesť smer hlavných trás železničnej, vodnej, cestnej a potrubnej dopravy na Slovensku.

## 7. Geoekológia a environmentalistika

### 7.2 Kultúrna krajina

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

#### **požiadavka**

- 7.2.2 Vysvetliť formy využitia zeme (krajín)
  - Podľa mapy Slovenska opíšte priestorové štruktúry foriem využitia zeme (krajiny), krajinu predstavte vo forme uzlov (sídla), sietí (spojnice medzi uzlami) a povrchov (lesy, poľnohospodárska pôda).

#### **vypúšťa sa**

- Podľa mapy Slovenska opíšte priestorové štruktúry foriem využitia zeme (krajiny), krajinu predstavte vo forme uzlov (sídla), sietí (spojnice medzi uzlami a povrchov lesy, poľnohospodárska pôda).

#### **žiaci s telesným postihnutím**

### Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z geografie

Exemplifikačné úlohy

#### **požiadavky**

- úlohy na prácu s mapou,
- úlohy na tvorbu máp, diagramov, kartogramov,
- úlohy na získavanie informácií zo zdrojov.

**sa upravujú podľa stupňa postihnutia, obvykle sa nahrádzajú opisom či vysvetlením, resp. uvedením príkladu**

## 7. Geoekológia a environmentalistika

### 7.2 Kultúrna krajina

Obsah

#### **požiadavka**

- Typy kultúrnej krajiny podľa stupňa premeny; formy využitia zeme, uzly, siete, povrchy, regióny kultúrnej krajiny, homogénne a nodálne; geotechnické systémy krajiny.

#### **sa upravuje**

- Typy kultúrnej krajiny podľa stupňa premeny; formy využitia zeme, uzly, siete, povrchy, regióny kultúrnej krajiny; geotechnické systémy krajiny.

#### **žiaci s vývinovými poruchami učenia alebo správania**

Cieľové požiadavky z geografie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

#### **žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou**

Cieľové požiadavky z geografie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

#### **žiaci chorí a zdravotne oslabení**

Cieľové požiadavky z geografie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

#### **žiaci s pervazívnymi vývinovými poruchami (s autizmom)**

Cieľové požiadavky z geografie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.